

VærdiGRUNDLAG

“Oplysning er menneskets udgang af dets selvforskyldte umyndighed. Umyndighed er manglen på evne til at betjene sig af sin forstand uden en andens ledelse. Selvforskyldt er denne umyndighed, når årsagerne til den ikke ligger i forstandens mangler, men i manglende beslutsomhed og mod til at betjene sig af den uden en andens ledelse. Sapere aude! (Vov at være vis). Hav mod til at betjene dig af din egen forstand, er altså oplysningens valgsprog.” Immanuel Kant, tysk filosof, 1724-1804.

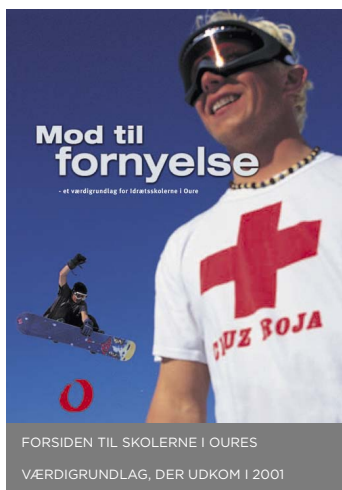
Den oplysningstænkning, som Kant i dette berømte citat giver udtryk for, har siden Skolerne i Oures etablering i 1987 været det bærende idégrundlag. Vi har ønsket at forene den store europæiske fortælling om oplysning og menneskets myndiggørelse med vor tids tanker om oplysning, dannelse, pædagogik og uddannelse.

I 2001 udgav Skolerne i Oure værdigrundlaget *Mod til fornyelse* – et værdigrundlag. Læs dette i sin fuldelængde på oure.dk.

I værdigrundlaget sammenfattedes en række af de grundantagelser og pædagogiske pejlemærker, der siden Skolernes start i 1987 har været Skolernes pædagogiske grundlag.

Den dengang nye lov for de frie skoler, stillede krav om, at frie skoler skulle formulere et selvstændigt værdigrundlag, som skolen evalueres ud fra. Det var og er for os en optimal lejlighed til at formulere vores pædagogiske tanker og visioner.

Det følgende er et supplement og på nogle områder nyformuleringer i forhold til værdigrundlaget fra 2001.

En skoles værdigrundlag udgør ikke færdige og afsluttede svar, men er udtryk for en fortløbende dialog om, hvad det vil sige, at lave en god og tidssvarende skole. Skole og pædagogik har med liv og udvikling at gøre, og derfor må skolen og dens pædagogiske visioner hele tiden diskuteres, evalueres og videreudvikles.

Vi har ambitiøse målsætninger på elevernes og skolens vegne - uden høje målsætninger ingen resultater. Vi ønsker at lave en verdensklasseskole. Skolen tager globaliserings udfordringer op, og det vil stille store krav til elever, lærere og ledelse.

Skolerne i Oure udgiver til efteråret en bog, der udbygger dette skrift. Her vil vi udfolde de tanker, vi her giver udtryk for. Bogen vil samtidig være en grundbog for Oure Læseplan. Se oure.dk.

SKOLERNE I OURE - DANNELSESIDEAL: DEN MYNDIGE OG ANSVARLIGE VERDENSBORGER - ET KOSMOPOLITISK DANNELSESSYN.

Da vi omkring 2000 formulerede vores værdigrundlag "Mod til fornyelse" skrev vi bl.a.:

Skabelse af et globalt oplysningssyn og dannelsesideal er den udfordring, den moderne høj- og efterskolebevægelse står over for i dag. Idealet er den ansvarlige verdensborger, der med udgangspunkt i universelle værdier som menneskerettigheder, demokrati og videnskabelig indsigt påtager sig et medansvar for sin egen og menneskehedens fremtid.

(....)

Grundlaget for et sådan nyt kosmopolitisk dannelsessyn må nødvendigvis være en sekulær og universel tankegang, der hæver sig op over lokale traditioner, religioner og moralske hensyn. Menneskeheden må mødes i en ligeværdig dialog, hvor spillereglerne er åbenbare. Og dermed bliver det relevant at tage udgangspunkt i oplysningstidens menneskerettighedstænkning...

Det var på det tidspunkt nyt at formulere et sådant verdensborgerligt og kosmopolitisk-pædagogisk dannelsesideal. Under indtryk af den tiltagende globalisering lod vi os inspirere af den verdensborgertanke, der opstod i den græsk-romerske kultur, som blev videreformuleret i den europæiske oplysningstid, og som i 1990'erne var blevet genopdaget af en række fremtrædende samfundstænkere.

Siden da har tankerne om et kosmopolitisk dannelsessyn bredt sig, og andre har taget begrebet til sig.

Globaliseringsprocesser er ikke et nyt fænomen. Vi ser, hvorledes hellenismen og romerriget, renæssancen med dens europæiske erobring af store dele af verden og industrialiseringens tidsalder førte til globaliseringer med dybtgående forandringer af samfundene og af menneskenes livsformer og kultur.

Den nuværende globalisering er uden sidestykke i verdenshistorien, og dybden og forandringskraften i globaliseringsprocessen har vi svært ved at overskue følgerne og konsekvenserne af. Globaliseringen rejser store spørgsmål i forhold til uddannelse og pædagogik: Hvad betyder det, at verdens mennesker og stater kommer i et tæt og integreret samarbejds- og afhængighedsforhold, og at der sker en eksplosiv udveksling af informationer og viden, der samtidig forstærkes af et verdensomspændende digitalt netværk?

Bare disse få stikord siger noget om udfordringerne i forhold til kravene til de unges uddannelse. Vi må stille os spørgsmålet: Hvorledes og hvordan skal vi gear vore skoler og pædagogikken for at kunne modsvare nutiden og fremtidens krav?

Og hvad betyder det, at vi skal vænne os til en tilværelse, hvor vi

både har et dansk, et europæisk og et kosmopolitisk borgerskab ?

Skriftet består af to dele:

Første del: Vi starter med at behandle udviklingen fra nationalstat og velfærdstat til globalisering og konkurrencestat. Vi søger tilbage til den vestlige civilisations rødder i den græsk-romerske oldtid, hvor ideerne om humanisme, demokrati, menneskets rettigheder og verdensborgerskab opstår. Dette følges op i oplysningstiden, hvor menneskerettigheder, demokrati og det moderne menneskes myndighed og autonomi formuleres. Og i nyere tid udmunder det i FN's og EU's menneskerettigheder og tanker om kosmopolisme.

Anden del: Vi tager udgangspunkt i det reflektive moderne og udfolder Oures tanker om pædagogik: Demokratisk og etisk dannelse, samtaleetik og kommunikativ kompetence, en teori om retfærdighed som fairness, anerkendelsens pædagogik, de unges dannelsespotentialer og dannende undervisning, Oure-læseplan og perspektivering, intergenerational praksis og Oure som den lærende skole.

1

FRA NATIONALSTAT OG VELFÆRDSSTAT TIL GLOBALISERING OG KONKURRENCESTAT:

Set i bakspejlet kan vi nu konstatere, at Skolerne i Oure blev grundlagt på nogenlunde samme tidspunkt som globaliseringsprocessen accelererede.

I løbet af de sidste 25 år har såvel Danmark som resten af verden gennemlevet en gennemgribende transformationsproces, der med rette benævnes som globalisering.

Drivkraften i globaliseringen er først og fremmest af økonomisk og handelsmæssig art, men globaliseringen er blevet forstærket af en række sideløbende forhold som kommunikationsekspllosionen via de sociale medier, internettet, mobiltelefoni og ikke mindst åbningen af hidtil lukkede grænser, menneskers frie mobilitet, kapitalens og varernes frie bevægelser.

Hele denne proces har sat helt nye rammer for og krav til uddannelserne.

Uddannelsessystemet nationalt og internationalt er i en forandringsproces, der uden tvivl vil antage karakter af en permanent forandrings- og reformproces. Det er i det lys, at Oure opfatter sig som en global skole.

Man kan i dag tale om tre perioder i det moderne Danmarks historie. Perioden siden enevældens afskaffelse og grundlovens vedtagelse

1848/49 – 1945. *Nationalstat, landbrugs- og industrisamfund.*

1945 – 1990: *Velfærdssamfund – industrisamfund, modernisering og demokratisering.* I den periode opstår den opdeling af verden, den kolde krig, som prægede perioden frem til *murens fald* i 1989. Danmark blev integreret i den internationale verdens politiske og økonomiske relationer gennem FN, NATO og EU. Den demokratiske og sociale tænkning, som præger FN's menneskerettigheder vedtaget i 1948, var med til at fremme tankerne om et velfærdssamfund i det Danmark, som i 1960 blev til et industrisamfund.

Velfærdsstaten indgik i en stadig mere omfattende internationalisering, der spændte fra international containertrafik til masseturisme, et internationalt mediesystem til international solidaritet.

Kvindens frigørelse og indtog i uddannelse og arbejdsmarked, ungdomsoprør og en ny frigjort ungdomskultur, sociale reformer og demokratisering, eksplosion i massemedierne, videnssamfund og reformpædagogik i skolerne og kritisk teori på de højere uddannelser er bare nogle af stikordene for perioden.

FOTO: POLIFOTO

1960'ERNE OG 70'ERNE VAR PRÆGET AF DEMOKRATISERING OG SOCIALE REFORMER, OG VELFÆRDSSAMFUNDET BLEV FOR ALVOR UDBYGGET. EN AF DE MEST REVOLUTIONÆRE FORANDRINGER I SAMFUNDET VAR KVINDENS GRADVISE LIGEBERETTIGELSE OG FRIGØRELSE I FORHOLD TIL UDDANNELSE OG ARBEJDE. KVINDERNE VAR IKKE I FØRSTE OMGANG MEDREGNET, DA DER BLEV TALT OM FRIHED

OG LIGHED. FØRST I 1915 FIK KVINDEN STEMMERET I DANMARK. EN LANG OG HÅRD STRID MOD TRADITIONELLE OG RELIGIØSE BETINGEDE OPFATTELSER AF KVINDENS UNDERORDNEDE ROLLE FØRTE TIL REFORMER. MEN DET VAR IKKE MINDST DEN ØKONOMISKE UDVIKLING, DER BETØD, AT DER BLEV BRUG FOR KVINDERNE PÅ ARBEJDSMARKEDET, DER FØRTE TIL DERES INDTOG PÅ ALLE FORMER FOR UDDANNELSE.

EN HELT NY FAMILIESTRUKTUR BLEV SKABT EFTER ÅRHUNDREDETS TRADITIONELLE FAMILIEMØNSTRE. DETTE ER EN AF DE MEST BEMÆRKELSVÆRDIGE FORANDRINGER AF SAMFUNDET I DET 20. ÅRHUNDREDE.

1990 -?: *Globalisering – konkurrencestat og en ny kosmopolitisk æra?*

I løbet af de sidste 25 år er der sket afgørende ændringer i verdensøkonomien med store konsekvenser for dansk økonomi, politik, kultur og uddannelse: EUs indre marked i 1987 og *murens fald* i 1989, åbningen af den kinesiske økonomi. Stikord i forbindelse med Danmarks rolle i en ny europæisk og global verdensorden: Udvidelse af NATO og EU op gennem 90'erne, 11. september 2001 og terrortruslen, Danmarks nye aktivistiske udenrigspolitik med deltagelse i krigsførelse på Balkan, i Irak, Syrien og engagementet i Afghanistan.

Og i løbet af samme periode er Danmark blevet et samfund af multikulturelt tilsnit med sociale og kulturelle konflikter, som det kom til udtryk i forbindelse med sagen om karikaturtegningerne.

Den tyske sociolog Ulrich Beck beskriver globaliseringen som skabelsen af et *verdensrisikosamfund*. Menneskene på hele kloden er blevet del af et *skæbnefællesskab* på tværs af grænser og regioner – uanset om vi vil det eller ej. Når Beck taler om globale risici, opererer han primært med økonomiske kriser (den globale finanskrisen siden 2007), økologiske kriser og terrorfaren siden 11. september 2001:

En ny form for kapitalisme, en ny form for økonomi, en ny form for global orden, en ny form for politik og lovgivning, en ny form for samfund og personligt liv er under udvikling, og som både enkeltvis og i sammenhæng tydeligt adskiller sig fra tidligere faser af den samfundsmæssige evolution. Derfor er et paradigmeskift i både samfundsvidenskaberne og i politikken nødvendigt.

Den engelske sociologi Anthony Giddens påpeger en dobbelthed i den globaliserede verden, at

vi er på en og samme tid blevet bedre til at kontrollere trusler fra naturen, samtidig med at vi er blevet medskabere af nye trusler og farer, der både har økonomiske, politiske, kulturelle og økologiske konsekvenser. Den globale verden er således et risikofyldt bekendskab.

Der skabes i den globale tidsalder verdensomspændende afhængighed mellem staterne og regionerne, som vi ikke tidligere har kendt. Dette betyder skabelse af en global økonomi og en international arbejdsdeling, og det betyder, at hele jorden udgør et integreret globalt netværk.

Den verdensomspændende konkurrence betyder, at industrielle arbejdspladser i Danmark nedlægges i massevis og flyttes ud i verden, hvor arbejdslønnen er lavere. Dette sammenholdt med kapitalens fri bevægelighed, at den flyder der hen, hvor betingelserne er mest profitable, sætter nationalstaterne under pres. Udgifterne til velfærdsstaten, skattetryk og konkurrencedygtighed bliver centrale parametre i de enkelte staters politik.

Vi taler derfor om, at velfærdsstaten er under omformning til at blive en *konkurrencestat*. Ulrich Beck opfatter konkurrencestaten som en *verdensmarkedsstat*. Den skærpede globale

MCDONALD'S I KINA, AFRIKA ELLER SYDAMERIKA OG MÆRSKS CONTAINERTRAFIK PÅ VERDENSHAVENE ER BARE TO HELT KONKRETE UDTRYK FOR DEN OMSIGGRIBENDE GLOBALISERING.

FOTO: PRIVAT

konkurrence lægger pres på velfærdsstatens offentlige udgifter. Med andre ord kan vi sige, at velfærdsstatens målsætninger om social tryk og demokratisering er under pres i forhold til kravet om global konkurrencedygtighed.

Den danske økonom Ove K. Pedersen mener, at det kendetegner konkurrencestaten, at den forsøger at mobilisere befolkningen

og erhvervslivet i deltagelse i den globale konkurrence, at gøre den enkelte ansvarlig for sit eget liv og skabe en stat, som arbejder på at skærpe den nationale konkurrenceevne i den globale økonomi.

Hans pointe er, at konkurrencestaten er bærer af et bestemt opportunistisk menneskesyn, og at dette indvirker på kultur, værdier, pædagogik og uddannelse. Der lægges politisk pres på uddannelsessystemet med kritik af reformpædagogikken, de bløde værdier og mangel på effektivitet i forhold til de basale færdigheder.

Kravet til uddannelsessystemet er at uddanne de unge til at blive kompetente individer, der kan medvirke til en styrkelse af konkurrenceevnen.

Det er som følge af disse tendenser, at fx debatten om PISA-undersøgelserne, der blev introduceret i 2001, skal ses. Test, evidens, evalueringer og incitamenter er blevet centrale begreber i uddannelsesdebatten.

Der er tale om en dobbelthed i de krav, globaliseringen stiller i

forhold til uddannelse og dannelse:

På den ene side er der som sagt tale om krav om målbare færdigheder og kompetencer, standardisering af viden og evaluering.

Afgørende for konkurrenceevnen er uddannelsesniveaue, og med hastigheden i samfundsudviklingen skærpes kravene til viljen og evnen til opkvalificering af arbejdskraften, omstillings- evne og forandringsparathed. Den enkeltes evne til at påtage sig selvstændigt ansvar er kvaliteter, der hænger sammen med de skærpede krav i konkurrencesamfundet og til livslang læring. På den anden side åbner globaliseringen for nye dannelses- og uddannelsesperspektiver. Globaliseringen åbner verden, skaber mange nye muligheder og nye kommunikations- og samværsformer. *Det globale moderne* med dets stigende kompleksitet rejser krav om, at de unge udvikler kreativitet, global samarbejdsevne og overblik. Krav om at om at kunne kombinere viden og formidling, kompleksiteten og den stadige foranderlighed forudsætter dette.

DEN GRÆSK-ROMERSK KULTUREPOKES BETYDNING FOR DEN VESTLIGE CIVILISATION MED HENBLIK PÅ HUMANITET, ETIK, DEMOKRATI, RETSTÆNKNING OG VERDENSBORGERSKAB.

Ovenstående begreber, der er af afgørende betydning for den vestlige civilisation, var indbyrdes forbundet, da de bliver skabt for over 2000 år siden.

Beskæftigelse med den græsk-romerske kultur er nødvendig for at blive klogere på os selv og på vores civilisation. At vi tilegner os en nødvendig viden om historien og vores vestlige kultur og om samfundenes og kulturens udvikling og dermed om vores egen identitet. Dette er nødvendigt i forhold til EU, en ny europæisk statsdannelse med europæisk borgerskab, som må bygge på nogle historiske og kulturelle rødder, en fælles europæisk identitet og selvforståelse.

Perioden med den græske digter Homer ca 800 – 700 fvt som start og afsluttende med opløsning af det vestromerske kejser- rige 476 evt. kan opfattes som en fælleseuropæisk fortid, der ikke bare har præget Europas historie og kultur på afgørende vis, men som også er den globale verdenskulturs centrale forudsætninger.

Endvidere skabtes og udvikledes verdensreligionen kristendom- men inden for den antikke verden. Og kristendommen kan kun tolkes og forstås i mødet mellem den jødiske religion og den græsk-romerske tænkning og kultur.

I forhold til vores moderne globale tid er arven ift. humanisme, etik, demokrati, menneskerettigheder og kosmopolisme særligt bemærkelsesværdige og vigtige.

Det græske demokrati er en enestående foreteelse. Demokratiet udvikledes i en vekselvirkning i den græske bystat med filosofien, videnskabens og kunstens opståen. Ordet demokrati stammer selvfølgelig fra græsk: *demos* = folk *kratos* = magt/styre = *folkestyre* eller *folkemagt*.

Begreberne frihed og lighed var en del af denne sammenhæng. En spænding mellem demokratiets frihed og lighed, der stod i

FOTO: POLFOTO

SKOLEN I ATHEN. RAFAELS BILLEDE FRA 1510.

UDTRYK FOR RENÆSSANCENS DYRKELSE AF DEN ANTikke FILOSOFI OG VIDENSKAB. I MIDTEN AF BILLEDET SER VI PLATON, DER PEGER OP MOD DE EVIGE IDEER OG ARISTOTELES, DER PEGER MOD JORDEN OG DEN SANSELIGE VERDEN. DEN HUMANISTISKE REALISME OPSTOD I ATHEN, HVOR FORNUFTEN UDTÆNKER DE ETISKE KRAV: ARETÉ = DYD, DYGTIGHED OG DUELIGHED, SOM BESTÅR AF DE FIRE KARDINALDYDER: VISDOM/MORALSK DØMMEKRAFT, RETFÆRDIGHED, MOD/TAPPERHED OG SELVBEHERSKELSE/MÅDEHOLD. DEN ANTikke DYDSETIK. DEN PRAKTISKE VISDOM UDMØNTER I EN HØJ VÆRDSÆTTELSE AF PÆDAGOGIK OG DANNELSE: PAIDEIA. OPDRAGELSE/UNDERVISNING: KOMBINATION AF FYSISK OG ÅNDELIG DANNELSE. AT DANNES I LYSET AF UNIVERSETS FORNUFT - DET GODE, DET SKØNNE OG DET SANDE.

modsætning til standsopfattelsen af at kende sin plads i samfundet – som Platon demonstrerer det i "Staten".

PERIKLES' BERØMTE GRAVTALE, MED BERØMMELSE AF ATHENS DEMOKRATI.

Holdt 430 fvt. til minde om de faldne i den Peloponnesiske krig, giver et godt indblik i den græske tanke om demokrati, frihed og lighed. Perikles fremhævede Athens enestående demokratiske forfatning, hvor alle borgere har lige rettigheder, valgt ikke efter standsplacering, men efter evner, frihed og respekt for andre og lov og orden og humanitetens love i forhold til hjælpsomhed og respekt over for andre mennesker:

ser man på dens navn kaldes den Folkeherredømme, fordi Statsstyrelsen ikke er lagt i et Faatals, men i Flertallets Hænder; men ser man på dens Væsen, er det saaledes, at Lovene vel giver alle Borgere lige Rettigheder med hensyn til deres egne private Anliggender, men den offentlige Mening udpeger den enkelte fortrinsvis til Deltagelse i Samfundets fælles Anliggender, slet ikke efter Klassehensyn, men tværtimod efter Hensyn til Dygtigheden... (.....) Og ligesom Frihed præger vort borgerlige Samliv med Hensyn til det offentlige Livs Forhold, gør den det ogsaa med Hensyn til hele vor Færd i det daglige Liv. Efter Thukydid.

Den senere nedgøring af sofisterne skyldes Platons og i anden omgang kirkens modstand mod deres tanker. Platon angreb frihed og lighed i *Staten*, hvor han så positivt på Spartas aristokratiske styre i modsætning til Athens demokrati. Platon var den mest elitære og ønskede at lægge samfundets styrelse i hænderne på en elite, hvor Aristoteles og Cicero argumenterede for blandede styreformer. Som grundlægger af de filosofiske discipliner politikken, etikken og retorikken brød Aristoteles med den traditionelle opfattelse af adelskab og dyd, som den kendes fra Homer. Det er fornuften, der skal styre menneskene og dets drifter, det skal uddannes til et dydigt liv. Denne rationalisme bliver en hovedhjørnesten i den europæiske civilisation og får afgørende betydning i oplysningstiden – altså opfattelsen af, at fornuften og forstanden kan lede mennesker til det rette liv. Opfattelsen

Den græske antikke guldalder udfolder sig i en krisetid, hvor demokratiet udvikles i perioden 507-322 fvt., hvor nye tanker, filosofi, videnskab, samfundsteorier, litteratur og kunst opstod.

Tre afgørende tænke måder opstår i Grækenland, som vi arvet: Abstrakt tænkning, fornuften, at verden er styret af lovmæssigheder, som vi kan erkende med vores fornuft og individets refleksion. Den græske humanisme, filosofi og pædagogik udvikles netop i den demokratiske periode. Udgangspunkt var den græske tanke *kend dig selv* – at finde sig selv og sin placering i verden. Sofisterne (de vise) var omrejsende lærere, der i 400-tallet satte alting til diskussion. De medvirkede til nedbrydning af traditioner og religiøse forestillinger. De var dermed medvirkende til udbredelse af en kritisk og humanistisk tænkning.

Med sofisterne og videreført med Sokrates opstod den individuelle bevidsthed – troen på fornuften og dannelse til kritisk bevidsthed. Forudsætning var individets frihed og ret til at bestemme selv.

Sofisterne satte mennesket i centrum – de første humanister. Der findes ifølge sofisten Protagoras ikke en guddommelig eller absolut sandhed uden for mennesket – herved grundlægger han den humanistiske tankegang.

at mennesket kan dannes og kultiveres gennem uddannelse og dannelse grundlægges her og bliver dermed bliver hjørnestenen i den europæiske civilisation og oplysning.

Stoicismen – humanisme, næstekærlighed, naturretten og kosmopolisme.

Hellenismen, afledt af græsk levevis, betegner perioden fra starten på Alexander d. Stores verdenserobringer fra år 336 fvt. over romerrigets erobringer til overgangen til kejsreriget under Kejser Augustus omkring år 27 fvt. – og i en udvidet opfattelse af perioden helt frem Konstantin d. Store og romerrigets undergang.

En periode præget af store modsætninger, store forandringer og en globaliseret kultur, som menneskene skal finde deres rolle i. Dette betyder, at en række nye filosofiske skoler opstår, og som spredes rundt i hele verdensriget og i anden omgang i Romerriget.

Stoicismen opstår omkring 300 fvt. i Athen og spredes ud i det hellenistiske rige. Stoikernes panteisme og filosofiske materialisme gik ud på en opfattelse af, at verden selv var gud, et besjælet kosmos. Logos er et centralt begreb hos stoikerne – et udtryk for det guddommelige princip, der styrer verden. Og mennesket er del af denne guddommelige fornuft:

at leve i overensstemmelse med naturen.

Stoicismen opfatter det enkelte individ som del af universet – kosmos – et naturgivet fællesskab. Her ud fra bestemmes princippet om menneskenes lighed. Dvs. at borgere i det romerske rige udgør et fællesskab på tværs af etniske, sociale, geografiske, religiøse og kønlige forskelligheder.

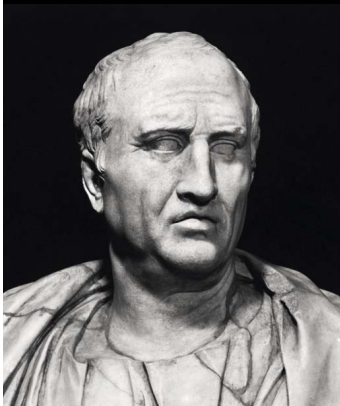
Naturens guddommelige orden; at der består en kosmisk orden = logos er på den ene side et argument for en naturlig retsorden, som bygger på tanken om menneskenes universelle og lige rettigheder.

På den anden side er det udtryk for tanken om, at menneskets med dets forstand kan erkende verdens fornuft og lovmæssighed. Dermed var en universalistisk tænkning grundlagt, der dannede baggrund for udformningen af en senere romerret og oplysningstidens naturret, der mundede ud i menneskerettighederne. Grundtanken er, at der eksisterer en universel verdensfornuft, der gennemtrænger naturen og verden, og som også findes i det enkelte menneske. Det etiske gode er i overensstemmelse med denne universelle fornuft.

Det Athenske demokrati går under som en følge af Hellenismen. Man kan sige, at Athen taber magten og demokratiet først til Alexander og i anden omgang til romerne – men til gengæld sejrer græsk filosofi, litteratur, tænkning og kunst i hele det romerske imperium. Hermed blev bystaten/polis erstattet af *kosmopolis* lig med verdensstaten.

Med hellenismen og romerriget sker der en globalisering af verden – derfor opstår verdensborgerbegrebet på dette tidspunkt. Der gennemføres multietniske, multikulturelle globaliseringsprocesser.

MARCUS TULLIUS CICERO 106-43 FVT.
ROMERSK STATSMAND OG TÆNKER

Cicero tog afsæt i det græske *paideia*-begreb, formodningen om at mennesket kan kultiveres og dannes og udvikle sit *humanitas*-begreb.

Inspireret af grækeren Protagoras' ord om, at mennesket er altings mål og digteren Terents humanistiske grundord: *jeg er et menneske, intet menneskeligt anser jeg for at være mig fremmed*.

Cicero overførte den græske filosofi til Rom, og blev dermed grundlag for den europæiske civilisation – han er dermed af uvurderlig stor betydning. Hans stoicisme kom til udtryk i humanistisk tænkning, næstekærlighed, respekt for individet og loven.

Menneskene er forbundet med hinanden gennem næstekærlighed: *således at et menneske kan elske en anden lige så højt som sig selv*. Menneskeheden udgør et fællesskab: *således er alle mennesker forbundet med hinanden*...

Verdensborgeren: *at han ikke er hjemmehørende på ét bestemt sted, hvis bymure omslutter og beskytter ham, men at han er borger i hele universet, som om det kun var én eneste by...*

Rom og Cicero: Rom udvikler sig fra en lille adelsrepublik i 250 fvt. til et kejserrige og verdensimperium, der ikke har set sit lige før eller efter. Den romerske retsopfattelse, romerretten, tager udgangspunkt i naturretten, med opfattelse af borgernes principielle ligestilling i forhold til retten.

Dette inspirerede senere naturret og hele den europæiske retsopfattelse. Cicero (106-43 fvt.) – statsmand, jurist, filosof og formidler af græsk kultur og tænkning til den europæiske kulturelle udvikling. En stor kilde til viden om den græsk-romerske kulturepoke.

Han opfattede sig selv som romersk folkeoplyser. Var en aktiv del af den komplicerede proces, der fører fra republikken til kejserdømmet. Cicero sammenknytter i sine værker næstekærlighed, humanisme og verdensborgerskab.

Cicero udvikler sit *humanitas*-begreb i forlængelse af det græske *paideia*-begrebet, at mennesket kan kultiveres og dannes. Ciceros udformning af stoicismen pegede på dens betydning i forhold til *humanisering*, altså at være menneskelig. For Cicero er hans tanker om naturret, retfærdighed og frihed og lighed nøje forbundet med etik.

Hans naturretstænkning har han overtaget fra stoikerne. Den evige og guddommelige fornuft styrer universet, og den fornuft har menneskene del i. Menneskets fornuft giver dem del i universets evige fornuft.

Det er denne fornuft, der sætter os i stand til at skelne mellem ondt og godt, sandt og falsk. Den naturlige retfærdighed. Alle mennesker er del af den evige fornuft, derfor er de også principielt lige.

Cicero mener, at de simple styreformer, monarki, aristokrati og demokrati, er ustabile styreformer, hvorimod han går ind for blandede styreformer:

En balance mellem frihed og lighed, mellem stabilitet og åbenhed osv.

Inspireret af Perikles' Athen understreger Cicero, at der findes en universel lov:

Denne lov er ikke én i Rom og en anden i Athen, ikke én i dag og en anden i morgen, men det er én evig og uforanderlig lov, der gælder alle folkeslag til alle tider...

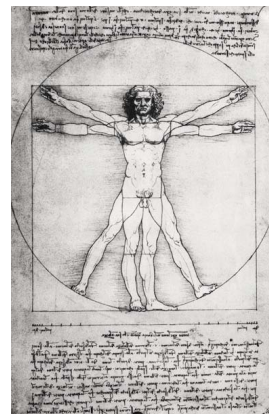
Ciceros tanker om det menneskelige fællesskab, frihed, respekt for mennesket, retsopfattelse og verdensborgerskab får en afgørende betydning for den vestlige civilisation. I renæssancen genopdages hans værker, og i den efterfølgende oplysningstid er han den store inspirator for Voltaire, Diderot og Rousseau og de amerikanske The Founding Fathers i 1776 og den franske menneskerettighedserklæring fra 1789.

RENÆSSANCEHUMANISME – ET NYT VERDENS- OG MENNESKESYN.

Efter romerrigets sammenbrud opstod den såkaldte *middelalder* (ca. år 400-1400), der er karakteriseret af et *feudalt* og hierarkisk samfundssystem og et fremherskende *teocentrisk* (=gud i centrum) verdensbillede, formidlet af den overalt i Europa dominerende katolske kirke. Middelalderen blev præget af de to store verdensreligioner, kristendommen og islam, der hver for sig og i konflikt kæmpede for at fastholde magten i en teokratisk styreform.

Fra omkring 1350 brød gradvist et nyt verdensbillede og menneskesyn frem i *renæssancen*. Med renæssance forstås genfødsel af de tanker og den kultur, som var opstået i den græsk-romerske kulturepoke.

Der indledes hermed en sekulariseringsproces, der fører frem til, at Kant fire hundrede år siden senere endelig kan adskille viden, filosofi, retstænkning og etik

LEONARDO DA VINCI (1452-1519)

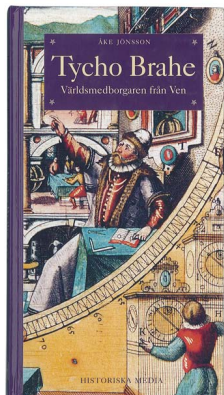
RENÆSSANCENS OPFATTELSE AF MENNESKET I CENTRUM KOM TIL FULD UDFOLDELSE I SKABELSE AF EN RIGDOM AF KUNST. LEONARDO HER SOM REPRÆSENTANT FOR DEN SKARE AF YPPERLIGE KUNSTNERE, DER HAR SKABT NOGLE AF VERDENSKUNSTENS MEST BEVÆGENDE VÆRKER. LEONARDO VAR ET AF RENÆSSANCETIDENS MULTITALENTER, DER GJORDE SIG I ALT FRA BILLEDKUNST, SKULPTUR, ARKITEKTUR TIL AVANCERET TEKNOLOGI.

I renæssancen (ca. 1350-1600) sker der dramatiske omvæltninger i Europa. En europæisk globaliseringsproces iværksættes med den europæiske erobring af Amerika og inddragelse af Asien og Afrika i den europæiske interessesfære.

Man taler om, at renæssancen er karakteriseret ved *krudtet*, *kompasset* og *bogtrykkerkunsten*. Tre teknologier, som europæerne ikke har opfundet, men forstået at udnytte i forbindelse med erobring af verdensmagten – at kunne navigere i verden og gennemføre en kommunikationsrevolution, der er at sammenligne med den, vi har oplevet i nyeste tid.

I renæssancen bryder den moderne naturvidenskabelige tænkning frem. Den polske astronom Kopernikus (1473-1543) fremlægger sin epokegørende teori om, at solen og ikke jorden er centrum – det såkaldte *heliocentriske* verdensbillede. Hermed var indledt en naturvidenskabelig udvikling, der foreløbigt

kulminerede med Newtons (1642-1727) videnskabelige revolution, der blev afsæt for den moderne naturvidenskab og heraf følgende teknologiske udvikling.

VERDENSBORGEREN FRA HVEN
TYCHO BRAHE (1546-1601).

Den danske astronom er en fornem dansk repræsentant i en håndfuld af de helt store naturvidenskabsfolk, der i renæssancen lagde grundstenen til den moderne naturvidenskab. Tycho Brahe var udover astronom også tænker og digter, han havde sit forskningscenter på Hven, men drog til Prag pga. af stridigheder med Chr. 4.

Han er i selskab med Kopernikus (1473-1543). Polsk astronom, der fremlagde det revolutionerende heliocentriske verdensbillede. Den videnskabsfjendtlige Luther afviste i øvrigt hans teori med henvisning til Biblen som sandhedsvidne:

Narren vil vende hele astronomien på hovedet; men som Den hellige Skrift beretter, var det Solen og ikke Jorden, Josua beordrede at stå stille.

Galileo Galilei (1564-1642) Italiensk multigeni og naturvidenskabsmand. Blev forfulgt af pavekirken..

Johannes Kepler (1571-1630): Elev af Tycho Brahe, astronom og naturvidenskabsmand. Af afgørende betydning af naturvidenskabens udvikling.

Denne håndfuld naturvidenskabsmænd skabte forudsætninger for at Isaac Newton (1642-1727) kunne udgive sit for naturvidenskabens revolutionerende værk *Naturfilosofiens matematiske principper*.

I renæssancen sættes mennesket atter i centrum (et *antropocentrisk* verdensbillede). Vi ser en rigdom af kunst, der skabes som reaktion på en periode, der var totalt domineret af kunst, der havde som formål at hylde fyrsten og udtrykke kirkens dominerende religiøse og teologiske verdensbillede.

Inden for litteraturen sker det samme, hvor der opstår en ny verdenslitteratur med navne som Dante, Petrarca og efterfølges af Cervantes og Shakespeare.

Med reformationen i starten af 1500-tallet brydes den katolske kirkes magtmonopol på det åndelige område. Martin Luthers og Calvins teologiske opgør betyder en splittelse af den vesterlandske kristenhed, og det var af afgørende betydning for den nyere europæiske udvikling. Dermed åbnes for en sekulariseringsproces, der betød, at humanistisk og videnskabelig tænkning kunne vinde frem. Dette skete ikke uden kraftig reaktion fra såvel den katolske kirke som fra de reformerte kirkers side, der foranstaltede menneske- og bogbrændinger for at forhindre, at humanismens tanker og videnskab bredte sig. En vigtig del af et moderne oplysningsprojekt er at åbne for en forståelse af Luthers og Calvins tanker, der på den ene side åbnede for en sekulariseringsproces ved at bryde kirkens enhed, men som på den anden side blev formuleret i strid med humanismens menneskesyn.

Renæssancehumanismen henter inspiration fra Ciceros humanitasbegreb. Humanismen tager udgangspunkt i, at mennesket har en værdi i sig selv, og at den fri tænkning er menneskets ret og bestemmelse. Erasmus fra Rotterdam udtrykker en oplysningstænkning, der igen henter inspiration fra antikken, når han skriver: *menneske fødes man ikke til at være, det dannes man til*. Den skeptiske franske Montaigne inspirerer den engelske Francis Bacon til at udvikle en videnskabelig teori, der tager udgangspunkt i empirien og erfaringerne, for dermed at gøre op med nedarvede fordomme og mytologiske forestillinger.

Inden for samfundstænkningen introducerer Machiavelli et positivt syn på den tidlige romerske republik, og dermed genoptager han en republikansk og demo-

kratisk tænkning. Denne moderne samfundstænkning bliver videreført af John Locke, der med sin spirende, liberalistiske og tolerante tænkning blev inspiration for Spinoza, Montesquieu, Rousseau og Kant.

Den stoiske naturretstænkning genoptages, og der sker en gradvis sekularisering af naturretstænkningen, hvor det religiøse element nedtones til fordel for en retslig og politisk bestemmelse, der i anden halvdel af 1700-tallet fører til den amerikanske og franske udformning af menneskerettighederne.

MODERNITETENS FØDEL OG OPLYSNINGSTIDEN.

I løbet af 1600 og 1700-tallet udvikles filosofien og videnskaben parallelt i forsøgene på at finde ud af, hvorledes rationalitet og fornuften på den side og sanseerfaringerne og empirien på den side kan forenes. Den britiske empirisme og den kontinentale rationalisme indgår endelig hos Kant i en syntese, hvor det fremgår, at menneskets indsigt i verden sker i en kombination af fornuften og sanseerfaringerne. Noget vi i dag opfatter som en selvfølgelig.

I forhold til samfundstænkningen og etikken sker der endelig en adskillelse af religion, teologi og filosofi, retstænkning og etik.

Den hollandske filosof *Spinoza* (1632-77) af jødisk herkomst fik afgørende betydning for oplysningens tænkning. Han var en skarp kritiker af religion og teologi, og i forlængelse af stoicismen og antikkens humanisme formulerer han en panteistisk inspireret humanisme.

SPINOZA (1632-1677)

HOLLANDSK FILOSOF AF JØDISK AFSTAMNING.

SPINOZA VAR EN AF DE FØRSTE, DER I SINE SKRIFTER

GJORDE SIG TIL TALSMAND FOR ET MODERNE

DEMOKRATI. HANS HUMANISME BYGGEDE PÅ EN

SKARP KRITIK AF RELIGION, FORDOMME OG

INTOLERANCE. HANS KRAV OM RELIGIONS- OG

YTRINGSFRIHED VAR DEN GANG REVOLUTIONERENDE

OG GJORDE HAM TIL EN FORFULGT SKIKKELSE,

OG HAN ER BLEVET FORDØMT FOR SIN

KRITIK AF RELIGION.

FOTO: POLIFOTO

SPINOZA STØTTER DEMOKRATIET

fordi det syntes at være det mest naturlige og det, som kommer nærmest den frihed, som naturen giver hver enkelt. I et demokrati er der nemlig ingen, der overdrager sin naturlige ret til en anden således, at han ikke efterfølgende bliver taget med på råd.

Spinozas ideal er den demokratiske og republikanske styreform, hvor samfundet bygger på en kontrakt eller en pagt, hvor borgerne er sammensluttet i et fællesskab, der ledes demokratisk. Spinoza formulerer i forlængelse af John Locke, men i en udvidet udgave, at tolerance og religionsfrihed skal være en menneskeret. Spinoza repræsenterede en fornuftsetik, som vi ser videreudviklet af Kant.

Sammenhængen mellem humanisme, demokrati, frihed, tolerance, ytrings- og religionsfrihed er med Spinoza blevet en afgørende europæisk grundværdi.

Den franske samfundstænkner Montesquieu formulerer tankerne om en tredeling af magten i samfundet med sit hovedværk *Om lovenes ånd* fra 1748.

Opdragelse i den republikanske styreform, drejer sig om at opdrage til borgerdyd – kærlighed til republikken og til at sætte almenvellet højere end sit eget. Dette er særlig vigtigt i demokratiet:

Kærlighed til republikken i et demokrati er kærlighed til demokratiet; kærlighed til demokratiet er kærlighed til ligheden.

Og ligheden er bestemt i forholdet loven og retten. For at sikre retfærdigheden i samfundet er det af afgørende betydning, at magten tredeles:

Alt ville være tabt hvis, den samme mand eller den samme forsamling af fremstående mænd, enten fra adelen eller fra folket, beherskede de tre myndighedsområder: at give love, at udføre de offentlige beslutninger og at pådømme angående forbrydelser og private stridigheder.

Montesquieus teori fik afgørende betydning for den retsopfattelse og forfatningstænkning, der blev formuleret efterfølgende i den amerikanske og den franske menneskerettighedserklæring. Ligesom hans tolerante grundopfattelse levede videre i oplysningstiden hos bl.a. Voltaire og Rousseau.

ROUSSEAU: FRIHEDENS OG PÆDAGOGIKKENS PARADOKS.

Rousseau (1712-78) indskrives sig som en af de mest centrale tænkere i demokratiets og menneskerettighedernes nyere historie med hans berømte værk *Samfundspagten* 1762, som udkom samme år som hans ligeså berømte værk om pædagogik *Emile*. Begge værker blev i øvrigt på foranledning af kirken brændt på bålet i Paris.

Rousseaus demokratiske opfattelse er republikansk - samfundspagten og folkefællesskabet sættes højest. Rousseau understreger sammenhængen mellem de to centrale begreber i det moderne samfund – nemlig frihed og lighed:

Hvis man søger efter, hvad det største gode for alle helt præcist består i, det må så være målet for ethvert lovgivningssystem, vil man finde, at det indskrænker sig til disse to hovedformål, friheden og ligheden.

Rousseau kobledes begreberne frihed og lighed sammen med den republikanske tanke om samfundspagten og folkefællesskabets afgørende betydning, der førte til den franske revoluti-

onsparole: *frihed, og lighed og broderskab/fællesskab.*

Rousseau tanker var en af de vigtige inspirationskilder til den franske *Menneskerettighedserklæring* 1789, til Kants politiske tænkning, til det moderne demokrati og FN's og EU's menneskerettighedserklæringer.

Det pædagogiske paradoks opstår hos Rousseau og bliver overtaget af Kant, der med stor begejstring havde læst *Emile*. Det enkelte menneskes frihed er, som det er fremgået, af afgørende betydning i oplysningens tænkning. Det enkelte individ skal udvikle sig til et autonomt og frit væsen, der kun i sin frihed begrænses i det omfang, det er til skade for medborgerne og fællesskabet.

Men hvordan opdrager man et barn og en ung til frihed, når opdragelse betyder indgreb over for barnet og den unge? Dette spørgsmål udtrykker frihedens og pædagogikkens paradoks. Derfor rejser Rousseau en kritik af den tidligere opdragelse og pædagogik: Samfundet har stadig gjort mennesket svagere, ikke blot ved at berøve det den ret, det havde over sine egne kræfter, men navnlig ved at gøre dem utilstrækkelige til et menneskelivs opretholdelse.

Rousseaus tanker om *en naturlig opdragelse* var et helt nyt program, der satte skellet mellem en traditionel og en moderne opfattelse af mennesket, samfundet og pædagogik. Det er ikke længere opdragelsens formål at opdrage til et standssamfunds hierarkiske opbygning, til lydighed og autoritær underkastelse under traditionelle værdier og religion. Nu er målet at opdrage frie individer til selvstændige og autonome mennesker. Rousseau formulerer her det afgørende nye og moderne menneskesyn:

At mennesket på en og samme tid er et formbart og et frit væsen. Han giver også afgørende udtryk for et positivt syn på det uspolerede naturlige menneske – et syn man med en vis ret kan kalde naturromantik.

Rousseau grundlagde erfaringspædagogikken, der bygger på, at barnet og den unge bedst lærer ved egne erfaringer. Dette sker i øvrigt på bedste vis i pagt med naturen og i sportslig udfoldelse.

For at lære at tænke må vi altså øve vore lemmer, vore sanser, vore organer, som netop er vor erkendelses redskaber. Og for at få så megen nytte som muligt af disse redskaber må legemet, som leverer dem være stærkt og sundt. Det er altså langt fra rigtigt, at menneskets erkendelse udvikler sig uafhængig af legemet, tværtimod er det den gode legemskonstitution som gør, at ånden kan arbejde let og sikkert.

FOTO: POLIFOTO

FOTO: POL/FOTO

IMMANUEL KANT (1724-1804)

DEN MODERNE TIDS MEST BETYDNINGSFULDE FILOSOF.

DEN DANSKE FILOSOF JUSTUS HARTNACK HAR SKREVET OM KANT:

At læse dette værk ("Kritikken af de rene fornuft") er at følge en menneskehedens største begavelser i bestræbelsen for at nå til klarhed over tænkningens allersværeste problemer.

At have lejlighed til at følge med i disse bestræbelser og, efter bedste evne, at opfatte tankens kraft, er en af de rigeste oplevelser der kan tilstås et menneske.

KANTS ETIK: DET FRIE, MYNDIGE OG ANSVARLIGE MENNESKE OG KOSMOPOLISME.

Kant er den mest betydningsfulde moderne filosof, og om nogen er han indbegrebet af det moderne samfundsprojekt, humanisme og etik. Kants tænkning udgør både et højdepunkt på oplysningstiden og markerer samtidig en afslutning af den. Kant satte et afgørende skel ved endeligt at adskille religion fra den menneskelige fornuft og viden. Menneskene har ganske enkelt ingen viden om det guddommelige, og de kommer aldrig til at få en sådan viden.

Gud er en menneskelig tankekonstruktion. Dermed afskriver Kant ikke religionens rolle, men gør den til et individuelt anliggende, som vi senere ser det hos Søren Kierkegaard.

Dermed sætter Kant et stort punktum i en langvarig sekulariseringsproces – Kant opfatter mennesket, samfundet og etikken

som et verdsligt anliggende.

Kant støttede den franske revolution, republikken og tankerne om demokrati, menneskerettigheder og verdensborgerskab, som for ham var indbyrdes forbundne fænomener.

Menneskets frihed beror på dets mulighed for at beherske naturen og samfundet ved hjælp af fornuften – indsigt i naturvidenskaben og praktisk indsigt i samfundsforhold og etiske forhold. Kants store betydning bestod i, at han understregede menneskets autonomi og frihed

Kant forbandt filosofisk fornuften, forstanden og sanseerfaringerne og empirien. Det er denne kombination, der gør os i stand til drage forstandsdomme.

Menneskets frihed, autonomi og etik hører til den praktiske fornufts område. Friheden er forudsætning for moralloven – og moralloven forudsætter friheden, og han slår fast, at frihed er en forudsætning for moralitet overhovedet.

Kants humanisme tager udgangspunkt i, at mennesket eksisterer som et mål i sig selv og ikke blot som et middel:

Jeg hævder da, at mennesket og i det hele taget ethvert fornuftsvæsen eksisterer som mål i sig selv, ikke blot som middel til brug for denne eller hin vilje...

Herudfra udleder han det praktiske imperativ:

Handl således, at du altid tillige behandler menneskeheden, såvel i din egen person som i enhver andens person, som mål, aldrig blot som middel

Kant opfattede, at den moralske frihed består i at hæve sig op over sine egne egoistiske interesser, og dermed se sine handlinger ud fra, hvilken betydning de har for andre mennesker. Det afgørende er, at Kant opfatter mennesket som et selvstændigt og selvlovgivende væsen, der ved hjælp af forstanden og fornuften selv tager etisk stilling. Friheden tilhører ifølge Kant den praktiske fornufts verden.

Kant sætter den menneskelige frihed som en forudsætning for menneskelig moralitet og etik. Etikken er læren om ethos, det enkelte menneskes sindelagsregulerende adfærd.

Kants ærinde er altså at udlede etikken ved hjælp af fornuften, og friheden beror på, at mennesket ikke skal være underlagt love, som det ikke selv har været med til at se det fornuftige i – dermed et opgør med de store religioners lovbøger og teologiske skrifter.

Kant udvikler et princip for al moralitet, *det kategoriske imperativ*, som ifølge Kant udgør al pligts og etiks øverste princip:

Der er altså kun et eneste kategorisk imperativ, og det lyder som følger: handl kun ifølge den maksime ved hvilken du samtidig kan ville, at den bliver en almengyldig lov.

Hermed har Kant gjort op med den naturretstænkning, der i første omgang skabte en verdslig etik og retstænkning i starten af oplysningstiden. Kant mener, at vi alene skal udlede etik og retstænkning ud fra den menneskelige fornuft og indbyrdes drøftelse. En tænkning der for de fleste europæere

er en selvfølge, men som endnu kun deles af en mindre del af menneskeheden. Det er fornuften, viljens frihed og autonomi, der kendetegner det myndige og ansvarlige individ.

Kant opstillede en kosmopolitisk vision

en almen verdensborgerlig tilstand som det skød, hvori alle menneskeartens oprindelige anlæg udvikles, endelig engang, efter mange omdannelser og revolutioner, vil blive tilvejebragt.

Han satte atter det verdensborgerbegreb, der var opstået i den græsk-romerske epoke med stoikerne, og som vi møder i renæssancen på dagsordenen.

Allerede i 1784 skriver han om en verdensborgerlig tilstand. Men især i det filosofiske essay *Til den evige fred* fra 1795, lader han sig inspirere af den amerikanske uafhængighedserklæring, den franske revolution og fredsforhandlinger mellem Frankrig og Preussen til at udkaste sine ambitiøse drømme om en kosmopolitisk verdensorden.

Der er en tæt sammenhæng mellem Kants fremtidsoptimisme, hans tro på oplysningens afgørende betydning og så hans verdensborgeropfattelse. Menneskene må ved hjælp af en demokratisk og republikansk forfatning leve sammen i samfundet, og den enkeltes frihed skal garanteres af lighed i forhold til loven og alles afhængighed af loven.

Og da Kant lever før den nationalstatslige periode, opfatter han ikke, at grænserne mellem staterne adskiller menneskenes

sameksistens, tværtimod ser han optimistisk på, at handel og samkvem mellem folkene er en nødvendighed og en berigelse for alle parter og samtidig en fredsskabende faktor:

Da jorden er en kugle, kan man ikke udbrede sig på den i det uendelige, men må derimod affinde sig med hinandens naboskab..

Og videre:

På denne vis kan fjerne verdensdele på fredelig måde komme i forbindelse med hinanden, et forhold, der til sidst vil blive lovfæstet for endeligt at kunne bringe menneskeheden stadigt nærmere en verdensborgerlig forfatning.

Kant opfatter i bedste EU-stil, at alle skal forenes i en føderation af alle frie stater, og en sådan føderation skal hvile på en verdensborgerlig forfatning. Kant ser en verdensborgerret som er supplement til stats- og folkeretten, og han ser disse tre retsopfattelser som *udgørende de samlede offentlige menneskerettighederne i en altomfattende menneskestat (ius cosmopolitanum)*.

Kants visioner om verdensborgerskab, en kosmopolitisk retsorden og dannelse af en verdensregering havde stor betydning for udformningen af FN og FNs menneskerettigheder.

FOTO: POLIFOTO

LUDVIG HOLBERG (1684-1754)

Holberg er Danmark og Norges store oplysningsmand, der har haft en uvurderlig betydning i oplysningen af det mørke Norden. Holberg var et dansk-norsk multigeni og en meget rejsende verdensborger.

Dette betød, at han kunne introducere den europæiske naturretstænkning og oplysningstidens tænkning i Danmark, herunder Montesquieus tolerance i forhold til religion. Han arbejdede som historiker, skrev essays, der stadig kan læses med stort udbytte, og Holberg var desuden Danmarks betydeligste komediedigter, og hans komedier er blevet en vigtig del af dansk identitet. Holberg skrev om *den naturlige Lighed mellem alle Mennesker*. Han gjorde til talsmand for tolerance ift. jøderne, og han var nok den første nordiske fortaler for kvinders rettigheder. Og selvfølgelig interesserede han sig også for uddannelse og pædagogik.

Holbergs naturretstænkning og tolerance gør, at han forberedte den tænkning, der blev aktualiseret i 1776 i Amerika og i 1789 i Frankrig. Holberg var på en og samme tid Nordens Molière og Montesquieu.

FRA NATIONALISME TIL MENNESKERETTIGHEDER.

FOTO: POLIFOTO

Det gik ikke som de optimistiske oplysningsfolk med Kant i spidsen drømte om. Der blev i første omgang ikke tale om indførelse af demokrati i de europæiske stater, og der blev slet ikke tale om evig fred og kosmopolisme, tværtimod. De næste 150 år blev de blodigste i Europas og menneskehedens historie.

Demokrati blev koblet sammen med nationalstatens dannelse, og denne kombination førte til nationalisme, imperialismen og to verdenskrige.

Skabelse af en fælles nationale og kulturelle identiteter var en central del af 1800-tallets moderniseringsproces i forbindelse med etableringen af mere eller mindre demokratisk styrede nationalstater. På tværs af sociale og kulturelle skel skulle der etableres en fælles national identitet og fællesskabsfølelse i de nye stater. Ikke mindst i udviklingen af de nationale skolesystemer er den nationale identitet en central størrelse i denne

proces. Nationalstaternes etablering og udvikling er udtryk for en konstruktion, der historisk set har haft en ret afgrænset periode – fra omkring 1800-tallet og frem til i dag. For Danmarks vedkommende blev der ved enevældens afskaffelse i 1848/49 vedtaget en grundlov, der var udtryk for et kompromis mellem demokratiske grundopfattelser og den monarkiske styreform og en statskirke.

Den industrielle revolution i Europa førte i løbet af især anden halvdel af 1800-tallet til en kraftig industrialisering og en deraf følgende urbanisering, der fuldstændigt forandrede menneskenes liv og nationalstaternes indbyrdes relationer. Industrialiseringen blev baggrunden for en kolonialistisk og imperialistisk politik fra de stærke europæiske industrinationernes side, der inddrog hele verden i en konkurrencekamp om råstoffer og markeder – en proces, der fik afgørende betydning for udviklingen i Asien og Afrika

2. Verdenskrigs forbrydelser mod menneskeheden og Holocaust er baggrunden for dannelse af De Forenede Nationer, FN, den 24. oktober 1945, vedtagelsen af FNs Verdenserklæring om Menneskerettigheder, vedtaget den 10.12. 1948 og efterfølgende Den europæiske Menneskeretskonvention fra 1950. Det nye var den tætte sammenhæng mellem menneskerettigheder og den demokratiske styreform og menneskerettighedernes forrang i for til staternes suverænitet.

Man taler om tre betydninger af demokrati: Som styreform, som livsform og som en universel doktrin – at den gælder alle og giver alle mulighed for at have frihed og lighed i forhold til statens ledelse og det offentlige liv. Den demokratiske stat må nødvendigvis i globaliseringens tidsalder blive multietnisk, multireligiøs, multikulturel og pluralistisk.

Bemærk forskellen mellem begrebet *multikulturel*, der er en empirisk konstatering af, at samfundet består af flere kulturer, og *multikulturalisme*, der er en normativ opfattelse af hver enkel kulturs særlige værdi.

DEN AMERIKANSKE UAFHÆNGIGHEDSERKLÆRING – DECLARATION OF INDEPENDENCE 4. JULI 1776,

primært forfattet af Thomas Jefferson, hvor ideen om de individuelle rettigheder (umistelige rettigheder) inspireret af Locke sammenknyttes med de demokratiske tanker:

Vi anser disse sandheder for selvindlysende, at alle mennesker er skabt lige, og at de af deres Skaber har fået visse umistelige rettigheder, heriblandt retten til liv, frihed og stræben efter lykke. At for at sikre disse rettigheder er blandt mennesker oprettet regeringer, hvis retfærdige magt hviler på de styres samtykke, og når som helst nogen regeringsform bliver ødelæggende for disse formål, er det folkets ret til at ændre eller ophæve den og at indsætte en ny regering.

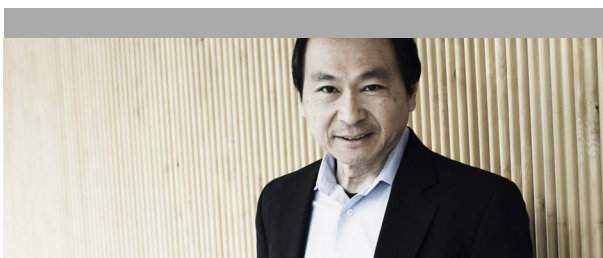
ERKLÆRINGEN OM MENNESKETS OG BORGERENS RETTIGHEDER. VEDTAGET AF DEN FRANSKE NATIONALFORSAMLING 26. AUGUST 1789.

Her tales om menneskets naturlige og umistelige rettigheder: Menneskene fødes og forbliver frie og lige i rettigheder... Friheden består i retten til at gøre alt, som ikke skader nogen anden; derfor har udøvelsen af ethvert menneskes naturlige

rettigheder ikke andre grænser end dem, som sikrer andre medlemmer af samfundet nydelsen af de samme rettigheder.

FN: VERDENSERKLÆRINGEN OM MENNESKERETTIGHEDERNE. 10. DECEMBER 1948. BESLUTTET AF FNS GENERALFORSAMLING.

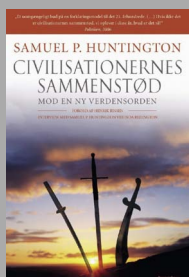
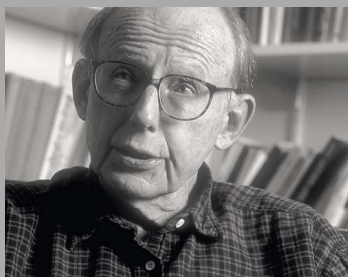
Da anerkendelse af den af den mennesket iboende værdighed og af de lige og ufortæbelige rettigheder for alle mennesker af den menneskelige familie er grundlaget for frihed, retfærdighed og fred i verden, da tilsidesættelse af og foragt for menneskerettighederne har ført til barbariske handlinger, der har oprørt menneskehedens samvittighed, og da skabelsen af en verden, hvor menneskene nydere tale- og trosfrihed og frihed for frygt og nød, er blevet forkyndt som folkenes højeste mål..

CIVILISATIONERNES SAMMENSTØD ELLER SEJR FOR DET LIBERALE DEMOKRATI OG MENNESKERETTIGHEDER?

FRANCIS FUKUYAMAS bog, *Historiens afslutning* og det sidste menneske fra 1992, vakte stor opmærksomhed. Fukuyamas tese var, at det vestlige menneske, *homo occidentalis*, og dets liberale og demokratiske samfundssystem havde vundet den historiske strid om det bedste samfundssystem efter murens fald. Hvor Fukuyama er fortalende for det liberale demokrati og det markedsbaserede samfund, er hans kritiker Huntington fortalende for et konservativt samfundssyn og opfattelse af kulturerne.

Amerikaneren **SAMUEL P. HUNTINGTON** kom med sit svar til Fukuyama med bogen *Civilisationernes sammenstød*. Mod en ny verdensorden i 1996, hvor han i modsætning til sin kollega Fukuyama indtog en dybt pessimistisk position. Han forventede voldelige sammenstød mellem civilisationerne pga. af deres forskellige kultur og religion. Siden da har vi været den oplevet 11. september, krigene i Irak og Afghanistan, sagen om de danske Muhammed-tegninger og en lang række andre konflikter, der har noget med forskelle mellem civilisationerne at gøre. Som støtte til Fukuyamas tese har vi modsat oplevet eksempler på øget internationalt samarbejde og initiativer for at beskytte menneskerettighederne.

Det skal i den sammenhæng fremhæves, at kombinationen af menneskerettigheder og demokrati bliver en sekulær (verdslig) opfattelse af det moderne samfund: En politisk opfattelse af, at stat og religion er adskilt, at samfundet styres ud fra sekulære værdier og love, der netop giver mulighed for, at forskellige religiøse observanser og kulturer kan leve side om side i samfundet, hvor alle har lige rettigheder i forhold til loven. I denne opfattelse er retten og jura hævet over traditionelle og/eller religiøse værdier.

Vi ser ligeledes, at der nationalt som internationalt er store spændinger mellem et liberalt og sekulært syn på menneskerettigheder og en kulturalistisk opfattelse af, at der findes nationale, kulturelle og religiøse værdier, som er i direkte modstrid med menneskerettighederne, og som ikke kan og vil underlægge sig de universelle og sekulære tanke- og styreformers.

Universalisme vs partikularisme: Modsætningen mellem en opfattelse af, at der findes universalistiske værdier, som i menneskerettighederne, og det modsatte synspunkt, en partikularistisk opfattelse, at der findes mange forskellige konkurrerende og ligeværdige værdier – altså en kultur-relativistisk position. Vi skelner her mellem det statslige fællesskab, der bygger på et politisk og forfatningsmæssigt fællesskab – demos (folk). Eller byggende på et etnisk og kulturelt folkefællesskab (ethnos). Dette fører til to forskellige opfattelser af staten og nationen: Den universalistiske, der bygger på et fællesskab om forfatningen, der alene bygger på lovene, menneske- og frihedsrettigheder og betoner individets frihed i forhold til rettigheder og pligter. Det er denne opfattelse, der blev formuleret af Kant, og som går igen i FN's og EU's menneskerettighedserklæringer. Den etniske opfattelse tager udgangspunkt i det kulturelle, i traditionerne, i den fælles afstamning, det nationale og det religiøse. Det kulturelle sætter grænser og skaber kløfter, i det der er tale om irrationelle og emotionelt bestemte værdier, der har meget svært ved at tale sammen.

Såvel i Vesten som i den øvrige del af verden opleves kraftige reaktioner på globaliseringen og dens følger. I Vesten er der sket en revitalisering af nationalistiske bevægelser, der ser indvandringen og den økonomiske globalisering, som en trussel mod den sociale sikkerhed og den kulturelle identitet.

MODERNE KOSMOPOLISME.

En række af de mest fremtrædende samfundstænkere har i de seneste 20 år beskæftiget sig indgående med globaliseringens udfordringer: Jürgen Habermas, Anthony Giddens, Ulrich Beck, Zygmunt Baumann, Pierre Bourdieu og David Held.

På trods af visse indbyrdes forskelligheder er der et stort sammenfald i deres analyser af globalisering og i deres kosmopolitiske visioner. De er for det første enige om, at dybden i globaliseringens forandrende kraft er enorm ift. det nationalstatslige samarbejde, nationalstaternes betydning og befolkningernes personlige, sociale og kulturelle leveforhold.

Globalisering er som nævnt tidligere ikke et nyt fænomen, men forandringshastigheden og dybden i processen er uden tvivl større og mere dybtgående end i de tidligere globaliseringsprocesser.

Den helt store inspirationskilde til den aktuelle debat er Kant og hans tanker om kosmopolisme. Udfordringen er, hvorledes der med udgangspunkt i menneskerettigheder og demokratiske processer kan etableres politiske strukturer på et globalt niveau. EU og FN er for europæere de to vigtigste institutioner i forbindelse med at skulle udvikle nye former for internationalt samarbejde, der modsvarer globaliseringens udfordringer.

Habermas ser betydningen af at genopdage den kosmopolitiske tænkning under indtryk af det 20. århundredes store katastrofer, de to verdenskrige, Holocaust og Gulag. Habermas' centrale begreber er demokrati, menneskerettigheder, frihed, kosmopolisme, universalisme og kulturel mangfoldighed og offentlig og kritisk fornuft. Vi ser her arven fra Kant og oplysningstiden genopfrisket i globaliseringens tidsalder.

Der hersker ligeledes stor enighed om, at det er nødvendigt at udbygge et globalt samarbejde i forlængelse af nationalstaterne, EU og FN og andre internationale organisationer.

Vi må som europæere erkende, at vi har tre former for borgerskab – et nationalt borgerskab, et europæisk borgerskab og endelig et verdensborgerskab.

Anthony Giddens er talsmand for en ny politisk og demokratisk forståelse, der skal sammenknytte kosmopolisme, demokrati, tolerance, moralsk gensidig forpligtelse og dialog på tværs af nationalstaternes grænser. For Giddens er globaliseringen udtryk for en gennemgribende forandring af vores livsformer, og han balancerer mellem optimisme og pessimisme ift., om det lykkes at håndtere globaliseringens udfordringer.

FOTO: POL/FOTO

ULRICK BECK 1944 –

TYSK SOCIOLOG OG SAMFUNDSFORSKER.

Kosmopolitten lever ifølge sit for- og verdensbillede i et dobbelt hjemland, besidder dobbelte loyaliteter: Han er både borger i kosmos – verdensborger – og borger i polis – by- og statsborger. Stoikerne betragtede det kosmos, der var gennemstrømmet af logos, som deres hjemland, som alle mennesker, frie og slaver, hellenere og orientalere havde del i. Alle er begge dele – verdensborger og statsborger – alle har rødder og vinger, er lige og forskellige, hjemmehørende ét sted og hjemmehørende i kosmos, de bor – sagt med ét ord – i "kosmopolis".

Ulrich Becks vision går ud på, at det "kosmopolitiske blik" vinder frem, at der sker en kosmopolitisk orienteringsændring, og at bestræbelserne skal gå ud på at udvikle en human kultur og skabe en kosmopolitisk stat.

Når Beck taler om et *kosmopolitisk regime*, er det udtryk for en vision om politisk frihed, global retfærdighed, social sikkerhed og økologisk bæredygtighed. Beck taler om, at da vi lever i et skæbnefællesskab, fra Holocaust til Tjernobyl, er det nødvendigt, at vi udstyrer os med en "verdensrisikosamfundets refleksivitet". At vi altså bliver i stand til at forholde os til vores fælles problemer. De nye kommunikationsformer rummer en række muligheder for global kommunikation og samarbejde. Ligesom der er positive aspekter ved den stigende verdenshandel, der kan have en fredsskabende betydning.

Visionen om et verdensborgerparlament, der bygger på demokrati og menneskerettigheder: I den kosmopolitiske vision sker der en sammenkobling af demokrati og menneskerettigheder. Ideen om et verdensborgerparlament, hvor der kan tages bindende beslutninger.

En idé om at udbygge det internationale samarbejde i FN, EU og alle mulige andre sammenhænge til et egentligt kosmopolitisk demokrati.

2

DET AFTRADITIONALISEREDE GLOBALE MODERNE OG DET REFLEKSIV SELV.

Man kan tale om, at det globale moderne samfund er et system, der er præget af høj grad af *kontingens* = tilfældighed og *kompleksitet*.

Ulrich Beck har med en metafor bestemt den nationale tidsalder, som et simpelt damspil, hvor den nye globale komplekse virkelighed er at sammenligne med det komplicerede skakspil. Denne kendsgerning stiller store mentale krav til det moderne menneske, og det betyder samtidig, at skole og uddannelse er under pres i forhold til at kunne honorere virkelighedens krav mht. udvikling af elevernes og de studerendes viden, kompetencer og personlige dannelse.

Det individualiserede menneske, der har frigjort sig fra traditioner og sociale bånd, og som har tilegnet sig evnen til refleksiv forholden sig til sig selv og verden er i stand til at håndtere de udfordringer, som globaliseringens tidsalder stiller det enkelte menneske overfor.

Vi har i Oure fra skolernes start været en modernitetens skole. Dvs. at vi vælger at indtage en positiv om end kritisk position ift. globaliseringens muligheder og frisættelser på den ene side og de mange store menneskelige og samfundsmæssige udfordringer på den anden side.

Oure vælger at følge den engelske sociolog Anthony Giddens i hans tale om utopisk realisme i forhold til de mange positive muligheder, der opstår i det moderne post-traditionelle samfund. Der gives enorm valgfrihed, og livsbeslutningerne er frigivet og er refleksivt forbundet. Det er netop individets frigørelse fra traditionen og de fastlagte livsmønstre, som åbner op for refleksiviteten. Man har frihed til at vælge sin livsstil og sit eget livsforløb.

Ens identitet er ikke bare givet. Vi skal selv skabe vores identitet. Dette er den eksistentielle udfordring for det moderne individ. De mange valgmuligheder og den åbne verden er en udfordring, som kræver overskud og evnen til at agere i en kompleks verden. Dette sætter fokus på 'selvets globalisering'.

Giddens har skrevet:

Globaliseringen er et 'herinde'-anliggende, som påvirker, eller snarere dialektisk er forbundet til, selv de mest intime aspekter af vores liv. Faktisk er det, hvad vi nu kalder intimitet og dets betydning for personlige forhold, i vid udstrækning blevet skabt af globaliserende påvirkninger."

Der sker ifølge Giddens i globaliseringen en proces, hvor der en kobling mellem intime livserfaringer og de større strukturelle forhold – f.eks. som det kommer til udtryk i de sociale medier.

Både Giddens og Beck taler om *refleksiv modernisering*, hvor valgfrihed og livsbeslutninger er frigivet og refleksivt funderet – altså at det enkelte individ må forholde sig refleksivt til sig selv og virkeligheden

Dette er vilkåret, når vi skal forholde os til den pædagogiske virkelighed i Oure.

FOTO: POLFOTO

MENNESKET ER SPÆNDT UD MELLEM INDIVIDUALISERING OG GLOBALISERING.

De to største sociologiske forandringer i de seneste 25 år er individualiseringen og globaliseringen. Mennesket er blevet frigjort fra lokale traditioner, samtidig med at dets liv er blevet afhængigt af globale forhold.

Englænderen **ANTHONY GIDDENS** skrev i 90'erne en række bøger om individualiseringen, hvori han beskrev, hvordan selvet nu må forholde sig refleksivt til sig selv og sin omverden. Den mest kendte af bøgerne, *Modernitet og selvidentitet*, fik stor indflydelse i Danmark, da den blev oversat i 1991.

Tyskeren **JÜRGEN HABERMAS**, som måske er den største nulevende filosof, skrev i 00'erne en række essaysamlinger om globaliseringen. De to bedste, *Der gespaltene Westen* og *Die postnationale Konstellation*, er kun oversat til dansk i udvalg. Det er Habermas store fortjeneste, at han har taget Kants kosmopolitiske projekt op igen og givet det en nutidig formulering. Habermas' filosofi om globaliseringen vil utvivlsomt blive en inspiration, når fremtidens ledere og politikere skal skabe en kosmopolitisk politik.

FOTO: POLFOTO

SKOLERNE I OURE – FRIHEDENS OG PÆDAGOGIKKENS PARADOKS.

Frihedens paradoks går ud på, at vi for at sikre alles frihed og rettigheder må have regler, der sætter grænser for vores fri udfoldelse, i det omfang vores handlinger kan genere andre og fællesskabet.

Dette er også en realitet i skolelivet i Oure. Vi skal balancere mellem frihed under ansvar og skolefællesskabets vel.

Det pædagogiske paradoks: At ville danne et menneske til et frit, autonomt og myndigt menneske udgør kernen i den moderne og posttraditionelle pædagogik. Paradokset går ud på, at vi for at udvikle myndighed og frihed også må sætte grænser, stille krav til og påvirke hinanden. I Oure opfatter vi, at elever og ansatte har som fælles opgave at gøre håndtering af friheden og det pædagogiske paradoks til en gensidig læringsproces, hvad enten vi er på sportspladsen, performerrummet, i kostskolen eller i undervisningsrummet.

Skolerne i Oure er ikke en forkyndende skole, der ønsker at påvirke elever og ansatte til at indtage en bestemt politisk, ideologisk eller religiøs observans. Moderne mennesker, der lever i det posttraditionelle og globaliserede samfund, har ikke et sæt af fælles traditioner og kulturelt bestemte værdier som fundamentet for det fælles liv.

Forsøg på at pådutte hinanden bestemte traditioner, normer og holdninger som værende de bedste svarer ikke til nutidens og fremtidens verden, og

Oures pædagogik bygger således ikke på at være bekræftende (= affirmativ) og forkyndende. Det ville være i strid med modernitetens ideal om det frie, myndige og selvbestemmende menneske.

Kernen i den enkelte elevs skoleophold er at afklare sin egen bestemmelse – hvor er jeg på vej hen, hvad mener jeg om dette eller hint, hvad er mit livsprojekt? I disse eksistentielle og personlige spørgsmål kan man få gode råd og lade sig påvirke af fællesskabet. Men hverken venner eller læreren har det autoritative svar, det har den enkelte selv.

Den moderne oplysning går ud på, at vi hver for sig skal udvikle vores evne til eksistens og sameksistens.

MENNESKERETTIGHEDER, DEMOKRATISK SINDELAG OG ETISK FORHOLDEN SIG.

Der er dog ét værdisæt, der præger pædagogikken og livet på Skolerne i Oure. Det er *den store fortælling om menneskenes frihed, lighed og fællesskab*, som kommer til udtryk i humanisme, menneskerettigheder og demokrati.

Demokrati er både en styreform, en politisk doktrin og en livsform.

Menneskerettigheder og demokrati er udtryk for sekulære og universelle værdier. De kan gælde for alle, og de fungerer alle steder, hvor de er indført som besluttede grundværdier.

Oures forfatning er således det, som holder sammen på skolerne pædagogik, kostskoleliv og det som elever og ansatte er fælles om.

På Oure foregøgler vi ikke at være en institution, der ledes gennem daglige demokratiske beslutningsprocesser. En moderne

skolevirksomhed må nødvendigvis ledes professionelt i henhold til love og regler, og under hensyn til økonomiske og lovgivningsmæssig ansvarlighed, hvor elevers, forældres og medarbejders krav, behov og rettigheder inddrages.

Men det betyder ikke, at Oure ikke bygger på demokratiske værdier: Vi har en demokratisk målsætning, og vi ønsker, at livet på skolerne er præget af et åbent demokratisk sindelag og demokratiske omgangsformer, hvor målet er gensidig dialog og respekt.

Den anerkendte danske demokratiforsker Mogens Hermann Hansen udtrykker det således:

Demokrati som livsform er den demokratiske adfærd, man kan udvise på arbejdspladsen, i skolen, i familien, i ægteskabet, i private foreninger samt naturligvis i landets lovgivende forsamling, hvis det nu er den, der er ens arbejdsplads.

DEMOKRATISK OG ETISK DANNELSE.

Et demokrati er mere end en styreform – det er primært en form for liv i forening med andre, en fælles kommunikeret erfaring

Tanker om demokrati som livsform og om demokratisk dannelse blev formuleret af John Dewey i hans hovedværk *Democracy and Education*.

Dewey mente, at den skole, der har et demokratisk præget miljø, også er den skole, der bedst udvikler de unge på alle planer. Dewey så skolen som et *samarbejdende fællesskab*. Et demokratisk samfund afviser en ydre autoritet som styringsredskab af menneskene, og det har autonome og myndige borgere som målsætning.

Skolens opgave er ifølge Dewey at danne sådanne demokratiske mennesker, og det sker ved, at der skabes *en demokratisk samtalekultur*, hvor elever og ansatte øver sig i at indgå i en diskuterende og reflekterende offentlighed.

Moralisering skal altså erstattes af fælles etisk refleksion: En produktiv kombination af læring, erfaring og etisk refleksion. Vi skal lære hinanden at reflektere over konsekvensen af vores handlinger.

Dewey:

I stedet for en skole, der er løsrevet fra livet, som et sted, hvor man laver lektier, har vi et minisamfund, hvor studier og vækst er en del af igangværende sociale erfaringer

Beskæftigelse med menneskerettigheder, demokrati og etik har et dobbeltsigte på Skolerne i Oure: At eleverne på den ene side tilegner sig nødvendig og nyttig viden om rettigheder og demokratiets historiske opståen, udvikling og aktuelle betydning i det globaliserede moderne.

På den anden side anvendes den viden i en daglig social og pædagogisk praksis. Dette er eksempel på det, som vi senere vil omtale som *dannende undervisning*, der handler om viden, kompetencer og dannelse som en sammenhængende proces.

SAMTALEETIK OG KOMMUNIKATIV KOMPETENCE.

I den daglige sameksistens på skolerne lader vi os inspirere af Jürgen Habermas' samtaleteetik (=diskursetik). I forlængelse af Kants kategoriske imperativ, *handl således, at dine handlinger kan gøres til almen lov*, har Habermas udviklet sin teori om samtaleteetik og kommunikativ kompetence. Habermas udvider Kants tænkemåde ved at gøre etikken til en kommunikativ praksis, et spørgsmål om etisk afklaring gennem samtale.

Teorien er kritisk, fordi han mener, at vi skal være reflekterende

i forhold til hinandens normer, holdninger og forudsætninger. Men samtidig skal vi være parate til at indgå i en stadig åben dialog med andre. Etiske argumenter og ræsonnementer hænger sammen med den kommunikative afklaringsproces, og Habermas afviser i den forbindelse traditionernes betydning, for da vi ikke i den globaliserede og multikulturelle verden kan forudsættes at have fælles traditioner og kultur, må vi tage fat et andet sted.

Det helt centrale spørgsmål i samtaleteikken er: Hvordan bør vi handle, hvis alle skal være indforstået med, at dette er den rette handling? Afklaringen af dette spørgsmål skal ske i det, som Habermas kalder for en *herredømmefri samtale* eller *diskurs*. Det betyder, at der er tale om en principiel lighed og respekt mellem deltagerne i samtalen.

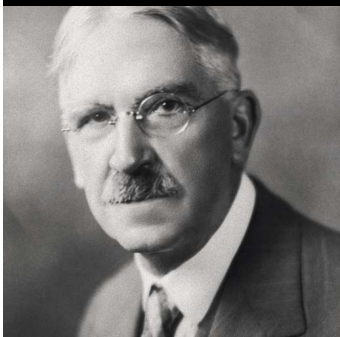
Samtalen må bygge på fornuften, på fælles refleksion, fornuftige argumenter og ræsonnementer – en fornuftbaseret etik. Den etiske samtale udvikler evnen til kritisk tænkning, at lade argumenterne tale og evnen til at ræsonnere.

Dette bygger på en formening om, at vi har en etisk intuition, og at der kan gives alment gyldige og rationelle grunde for principper om rettigheder og retfærdighed, og at disse principper skal kunne gøres universelt gyldige.

Habermas forbinder sin etik med *deliberativt demokrati* (deliberere = at drøfte og overveje): At beslutninger knytter sig til offentligt ræsonnement og rådslagning.

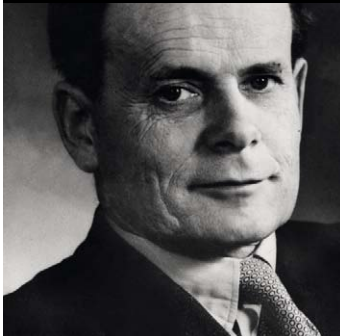
Som sidegevinst udvikler vi i den fælles afklaring en meget central kompetence i forhold til moderne uddannelse, erhvervsliv og samliv – nemlig en kommunikativ handlingskompetence.

JOHN DEWEY (1859-1952)

Vi kan fastslå, at en forstandig skole adskiller sig fra en uforstandig skole ved, at de fremherskende livsvaner og samværsformer er bevidst valgte eller i det mindste farvede med tanke på deres betydning for de unges udvikling. Skoler er selvfølgelig eksempel på et miljø, der bevidst er skabt med henblik på at påvirke dets medlemmers mentale og moralske dispositioner.

HAL KOCH (1904-63)

Teolog og højskolemand. Hal Koch var den danske repræsentant for demokratisk dannelse. Da han skabte Krogerup efter 2. Verdenskrig, var det hans grundopfattelse, at det ikke skulle være et nationale, det folkelige eller det religiøse, der skulle binde skolen sammen. Det skulle være det politiske fællesskab, der skulle var det samlende i forlængelse af hans tanker om, at demokrati først og fremmest er en livsform.

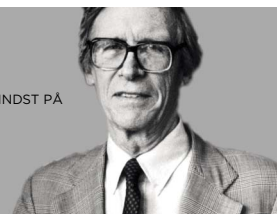
EN TEORI OM RETFÆRDIGHED SOM FAIRNESS OG UVIDENHEDENS SLØR.

Amerikaneren John Rawls har udgivet et af de allervigtigste værker i 20. århundrede om etik og praktisk filosofi: *En teori om retfærdighed*.

Rawls tager som Habermas udgangspunkt i Kants pligtetik og frihedstænkning og desuden i Rousseaus tanker om samfundskontrakten. Begges retfærdighedsteorier er fremsat for at kunne håndtere hvordan vi skaber fælles etiske normer uden at være enige om traditionelle værdier, moral og religiøsitet? Udgangspunktet er pluralistisk med afsæt i den enkeltes frihed og autonomi, men som alligevel muliggør, at vi når til et sæt af fælles etiske normer og spilleregler i forhold til det fælles samfundsliv.

JOHN RAWLS (1921-2002)

RAWLS' PRINCIPPER OM FAIRNESS KAN ANVENDES I KOSTSKOLELIVET OG IKKE MINDST PÅ SPORTSPLADSEN:

forpligtelsen til at spille efter reglerne og være en god sportsmand. Og de naturlige pligter: pligten til at hjælpe en anden, når han er i nød.

Rawls opfatter, at retfærdighed og fairness er kernen i den demokratiske tradition. To centrale etiske evner er af afgørende betydning: retfærdighedssans og evnen til at have en opfattelse af det gode og retfærdige.

Retfærdighedssans bygger på en etisk fornemmelse, som de fleste mennesker har i sig. Rawls' hovedbegreb: *Retfærdighed som fairness*, hvor retfærdighed er den fremmeste dyd, hænger sammen med individets ukrænkelighed og dets krav på frihed og rettigheder. Retfærdighed handler således om, hvorledes rettigheder og pligter fordeles.

Rawls fastlægger et sæt spilleregler, som ethvert frit og rationelt individ vil acceptere som retfærdige. Rawls' bidrag til retfærdighedsteorierne er, at han konstruerer en fiktiv beslutningssituation, som han kalder

den oprindelige position og teorien om *uvidenhedens slør*.

Den oprindelige position betyder, at man abstraherer fra sin faktiske sociale position og forsøger at forholde sig til retfærdighed ud fra fornuftsbaserede argumenter, altså et hypotetisk refleksionsforløb. Man skal forestille sig, at man befinder sig bag et slør og skal forholde sig til virkeligheden og retfærdighed, uden man kender sin egen livssituation. Denne teori om retfærdighed har Rawls udledt fra Kants kategoriske imperativ. Eksempelvis skal deltagerne debattere, hvad der er en retfærdig lønpolitik uden at vide, om man er kassedame, lærer, hjertespecialist eller professionel fodboldspiller.

ANERKENDELSENS PÆDAGOGIK: SELVTILLID, SELVAGTELSE OG SELVVÆRD.

Anerkendelsens pædagogik tager udgangspunkt i, at den mest grundlæggende menneskelige drivkraft for det enkelte individ i den historiske og samfundsmæssige udvikling er kampen for anerkendelse. Den amerikanske samfundstænkner Francis Fukuyama har i sin anerkendelsesliberalisme gjort kampen om anerkendelse til det centrale tema.

Anerkendelsesbehovet bestemmes som en antropologisk grundbestemmelse, et universelt fænomen. Fukuyama tager udgangspunkt i den græske filosof Platon og i den tyske filosof G.W.F. Hegel 1770-1831. Platon beskriver i *Staten*, hvorledes *thymos* (= besjælethed) opstår som udtryk for trangen til at blive anerkendt og at opnå selvværd og selvagtelse. Især samfundets herskerklasse har i den forbindelse *thymos*, som deres adelsmærke. Platons pædagogiske ideer drejede sig om at udvikle disse karakteregenskaber. Fukuyama skriver:

Den anerkendelsestrang, der affødes af thymos, er et dybt paradoksalt fænomen, da thymos er det psykologiske sæde for retfærdighed og uselvviskhed, men samtidigt intimt forbundet med egoisme.

På den ene side er *thymos* udtryk for en dybt positiv karakteregenskab: Det er *thymos*, der driver os til at skabe, at lære, at træne, udøve kunst, sport og videnskab, at ofre os for holdet og fællesskabet, at søge retfærdighed og dermed selvværd. Gennem vores indsats bliver vi anerkendt af andre, og da mennesket opfattes som et socialt væsen, er anerkendelsen af afgørende betydning.

På den anden side har anerkendelsestrangen en negativ side, der kommer til udtryk i egoisme, undertrykkelse, tyranni, nationalisme, imperialismen og krig – denne betegnes som *megalothymia*.

Axel Honneth, Habermas' efterfølger, har gjort behovet for anerkendelse til en central del af hans videreudvikling af den kritiske teori. Honneth er, som Fukuyama, inspireret af Hegels tanker om, at verdensudviklingen er blevet bestemt af menneskenes behov for anerkendelse:

Med henvisning til den unge Hegel har jeg, som allerede nævnt, skelnet mellem tre former for social anerkendelse, som kan anses for kommunikative forudsætninger for en vellykket identitetsdannelse: den følelsesmæssige kontakt i intime sociale relationer såsom kærlighed og venskab, den retlige anerkendelse som et moralsk tilregneligt medlem af et samfund og endeligt den sociale værdsættelse af individuelle præstationer og evner.

Som det fremgår, opererer Honneth med tre forskellige anerkendelsessfærer:

Privatsfæren, hvor kærlighed og venskab er forudsætningen for, at mennesket udvikler en fundamental selvtillid. Disse relationer er primært af emotionel karakter.

Den retslige eller statsborgerlige sfære. Her optræder man som borger med rettigheder og pligter, og i denne sfære udvikles den almene agtelse eller *selvagtelse*. Her taler vi primært om fornuftsbase-rede relationer.

Den sociale sfære, hvor fællesskabet udfoldes i arbejde, i uddannelse, i sporten og kunsten, hvor det positive engagement og anerkendelse gives for indsats, evner og deltagelse. Her har *selvværd* en afgørende betydning, og her er både tale om emotionelle og rationelle bestemte relationer.

Når vi opfatter kostskolen som et minisamfund, er alle tre sfærer og anerkendelsesformer repræsenteret: De unge dyrker et emotionelt fællesskab, hvor venskab, kærlighed og selvtillid er i spil.

Skolesamfundet udgør et fællesskab, hvor man er en slags borger med rettigheder og pligter, hvor man indgår i en offentlig og fornuftig samtale, og hvor selvagtelse er i spil. Og endelig udgør fællesskabet i klassen, i kostskolen, på holdet i sport og performance et socialt fællesskab, hvor både det emotionelle og det rationelle er i spil ift. selvværd og den enkeltes udvikling som følge af indsats og efterfølgende anerkendelse, uanset om vi taler om anerkendelse af præstationen, af teamspirit eller af venlig og humoristisk adfærd.

Når vi i Oure i lyset af anerkendelsens pædagogik skal forstå årsagerne til de unges og deres forældres opbakning og efterfølgende positive evaluering af virkningerne af skoleopholdet, skyldes det uden tvivl kombinationen af kostskoleformen, med et udfordrende ungdomsliv, de selvvalgte sport & performerlinjer og den teoretiske og perspektiverende undervisning. Her udvikles de unges selvtillid, deres selvagtelse og selvværdsfølelse og dermed også selvdisciplin og evne til fokusering.

I 1896 GENOPSTOD DE ANTIKKE OLYMPISKE LEGE I ATHEN.

FRANSKMANDEN **PIERRE DE COUBERTIN**, SOM VAR HISTORIKER OG PÆDAGOG, VILLE MED LEGENE GENOPLIVE SPORTEN SOM FÆLLESSKABSTIFTENDE KRAFT. PÅ TVÆRS AF GRÆNSER, HUDFARVER, SPROG OG RELIGION HAR MENSKE- R S I DEN MØDTE TIL KAPPESTRID OG SAMVÆR OM SPORT. SELVOM LEGENE I DAG, SOM AL ANDEN ELITESPORT, ER BLEVET KOMMERCIELLE, ER DET STADIGVÆK FASCINERENDE AT SE DE YPPERSTE SPORTSFOLK MØDES. LIGESOM VERDENSKUNSTEN ER DE FINESTE SPORTSPRÆSTATIONER HINSIDES GRÆNSER MELLEM MENSKE- R.

DEN MODERNE SPORT SPILLER OGSÅ EN VIGTIG ROLLE FOR DEN ENKELTE UDØVER UANSET NIVEAU. SPORTEN ER KILDE TIL SELVAGTELSE OG SELVVÆRD. MANGE BØRN OG UNGE GØR VÆRDFULDE ERFARINGER OM SOCIALITET, SAMMENHÆNGEN MELLEM INDSATS OG ANERKENDELSE OG GLÆDEN VED SPONTAN, KROPSLIG AKTIVITET. I ROMANEN FODBOLD ENGLER FRA 1977 GAV **HANS-JØRGEN NIELSEN** EN NU KLASSISK SKILDNING AF NETOP DISSE KVALITETER I SPORTEN.

N.F.S. Grundtvig (1783-1872) og Georg Brandes (1842-1927)

Er to af de personer, der på hver deres måde har haft størst betydning i den danske nationalstats etableringsfase i anden halvdel af 1800-tallet.

Perioden var karakteriseret af en tvedeling af samfundet i en landbrugskultur, der var dominerende kvantitativt set og en moderne bykultur. Der var ligeledes kamp mellem førmoderne tankegods og et moderne gennembrud inden for levevis, kultur og kunst.

Danmark var først og fremmest et landbrugsland og i den kom Grundtvig til at spille en central rolle. Hans vækkelsesprogram forenede en national holdning, et folkelighedsbegreb, en bibelfundamentalistiske historieopfattelse med en lys kristendomsforkyndelse, der på mange måder strider mod Luthers teologi. Grundtvig var med til at skabe en dansk national fortælling, der satte sig dybe spor. Han påvirkede således mange unge fra landet, der på efterskoler og højskoler blev opmuntret til at tage hjem og være driftige landbrugere, danne andelsselskaber, foreninger og folkeligt røre.

Grundtvig er samtidig med en af dansk digtnings helt store, og hans sangværk har stadigvæk en bemærkelsesværdig appel. Den grundtvigianske bevægelse har til stadighed mistet indflydelse op gennem 1900-tallet på grund af, at den nationale, folkelige og religiøse grundfortælling er i uoverensstemmelse

med modernitetens tænkning og livsformer. Særligt det sidste tiår er den grundtvigske fortælling blevet koblet med nynationale reaktioner mod globalisering og det multikulturelle. Parallelt med den grundtvigske bevægelses indflydelse i landbrugskulturen oplevede Danmark et industrielt gennembrud i byerne. Industrialiseringen gik hånd i hånd med urbaniseringen og arbejderklassens opståen. Også nye mellemlag voksede frem og fik større social og ikke mindst politisk og kulturel betydning. Det moderne gennembrud i Europa inden for videnskab, litteratur og kunst fik en fremmelig repræsentant i Georg Brandes, der med sin jødiske baggrund folte sig som europæer og internationalist.

Med Københavns Universitet som centrum blev de videregående uddannelser og gymnasiet præget af et moderne oplysnings-syn, som det bl.a. kom til udtryk i den moderne litteratur og kunst og den såkaldte kulturradikalisme. Brandes og kulturradikalisme har haft stor betydning i den urbaniserede og højere uddannede del af den danske befolkning, hvor dens indflydelse har haft en lige så stor betydning, som den grundtvigske bevægelse har haft på landet. Dagbladet Politiken er stadig et levende eksempel på denne arv. Moderne pædagogik, kvindefrigørelse, åbenhed mod verden og tolerancen står stadig i gæld til Brandes og kulturradikalismen.

DE UNGES DANNELSESPOTENTIALE OG DANNENDE UNDERVISNING.

Tyskeren J.F. Herbart, 1776-1841, opfattes som grundlægger af pædagogik som videnskab. Han var inspireret af Kants tænkning mht. til at forbinde uddannelse og etisk dannelse. Kant havde sat følgende fire begreber som de centrale for pædagogikken: *disciplinering, kultivering, civilisering* og *moralisering*. Herbart mente, at pædagogik som videnskab afhænger af praktisk filosofi (=etik), som skal opstille dannelsens mål og psykologi, som er midlet i pædagogikken.

Herbarts grundlæggende tese er menneskets *formbarhed* (=Bildsamkeit), dvs. *muligheden for at blive formet og dannet*.

Denne tænkning er udtryk for oplysningstidens positive og optimistiske menneskesyn. Mennesket er et kulturvæsen, der ved humanitas kan kultiveres, uddannes og dannes til at blive en myndig, ansvarlig og kompetent person.

Mennesket har et kæmpe potentiale i sig, og ved den rette *villen* (=motivation og vilje) og udvikling kan det perfektionere sig.

Denne tese bekræftes vi dagligt i på Skolerne, hvor vi oplever unge, der ved målrettet indsats og fokusering udvikler sig mærkbart, hvad enten vi taler om sport, performance, social og kommunikativ kompetence eller den teoretiske undervisning.

Herbarts tre centrale pædagogiske begreber er: *disciplin, undervisning* og *egentlig opdragelse* (=dannelse).

Det overordnede mål for al undervisning er, at den skal være en *dannende undervisning*, dvs. at den udover at give eleverne viden og *indsigt* samtidig udvikler elevens personlighed, karakter, etik og *vilje*:

Et menneskes værdi ligger ikke i dets viden, dvs. hvad det ved, men i dets villen, dvs. hvad det vil. Imidlertid gives der ikke en selvstændig evne til at stræbe, ønske eller begære, som kunne gøre det ud for denne villen.

Den store pædagogiske udfordring er hermed formuleret: Hvorledes, hvordan og med hvilket indhold praktiserer vi i Oure princippet om den *dannende undervisning*?

DANNENDE UNDERVISNING: VIDEN, KOMPETENCER OG PERSONLIG DANNELSE I VEKSELVIRKNING MED SPORT & PERFORMANCE OG KOSTSKOLELIVET.

Den uddannelsespolitiske og den pædagogiske debat har de seneste årtier været præget af et enten-eller i forhold til, om undervisningen skal vægte vidensstilegnelse, udvikling af kompetencer eller den personlige dannelse og udvikling. Groft sagt har 1970'erne været præget af en social orienteret dannelses-pædagogik, 1990'erne af vægten på udvikling af kompetencerne og 2000'erne af videns- og færdighedsaspektet, PISA-undersøgelser, test og vægtning af karaktergennemsnit.

Denne enten-eller-holdning er ifølge vores opfattelse trivial. Det drejer sig selvfølgelig i den gode skole om at have en målsætning om at forene:

Videnstilegnelse, kompetenceudvikling og personlig dannelse i den dannende undervisning.

Dewey formulerede den samme målsætning ved at understrege, at pædagogikken skal balancere *mellem fagcentrering og elevcentrering*.

Den gamle diskussion om *formal* eller *material dannelse* er stadig aktuel. *Formal dannelse* handler om at lære at tænke, at udvikle mentale evner, herunder lære at lære, at lære at tænke matematisk eller psykologisk, og at lære at anvende begreber og teori – man taler også om kompetencer fx *teoretisk* og sproglig kompetence. *Material dannelse* handler om at tilegne sig en bestemt viden om verden, det være sig om historien eller om naturen. Her rejser diskussionen sig mht. til prioriteringen af stoffet og emnerne. Hvad betyder globaliseringen for sammensætning af *læseplanen/curriculum* – fx i vægtningen af danske, europæiske og globale emner og tekster?

CHARLES DARWIN (1809-1882)

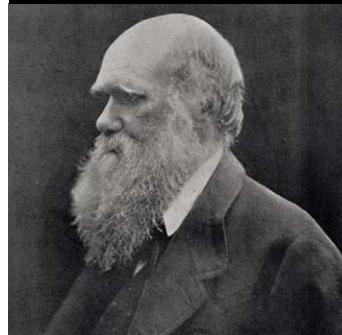

FOTO: POLFOTO

I 1859 udgav den engelske biolog Charles Darwin værket *Om arternes oprindelse*. I det værk formulerer han evolutionsteorien og påviser, at mennesket og alle andre dyr har udviklet sig gennem tilpasning til de miljøer, de lever i. Værket rystede kristendommen og kirken, idet det således modsiger den bibelske skabelsesberetning om verdens tilblivelse på syv dage. I 1872 oversatte den store danske forfatter J.P. Jacobsen værket til dansk, og evolutionen fik stor indflydelse på debatten i Danmark.

SIGMUND FREUD (1856-1939)

FOTO: POLFOTO

Knap havde mennesket forstået evolution og dens store konsekvenser, før den østrigske læge Sigmund Freud i 1900 udgav værket *Om drømmetydning*. Deri fremsætter han sin teori om det ubevidste og hævder, at også raske mennesket har ubevidste, psykiske processer, som har stor indflydelse på dets handlinger. Freud udviklede desuden psykoanalysen og drømmetydningen, hvorigennem mennesket kan få indsigt i det ubevidste og dets indflydelse på både det syge og det raske sind.

Darwin og Freuds teorier er siden blevet videreudviklet og forfinet. Og diskuteret. Fælles for dem er, at de var med til at formulere nyt menneskesyn, som brød med det kristne

Den tyske uddannelsesforsker Wolfgang Klafki (f.1927) kob-
lede de to begreber sammen i begrebet *kategorial dannelse*,
der således skaber dialektik mellem menneske og verden. Han
mener, at det drejer sig om at udvælge emner, *nøgleproblemer*
og *nøglekvalifikationer*, der er centrale og repræsentative vi-
densområder.

Det drejer sig om, at tankerne om nye læreplaners orientering
i retning af nøgleproblemer i den moderne verden og tankerne
om at koncentrere sig om udviklingen af nøglekvalifikationer,
der er uomgængelige som grundkvalifikationer for en forstående
og aktiv omgang med livsbetingelserne og livsmulighederne i
den *moderne verden, ikke mindst med henblik på beredskab og*
kvalifikation til livslang læring.

Vi vægter i Oure højt, at eleverne motiveres til at tilegne sig
viden om og indsigt i verden. For os er dannende undervisning
koblingen mellem elevernes egne relationer og deres viden om
verden – at lære om verden og lære om sig selv. At nå til at de
unge opnår erkendelse af, at det at lære om verden, også er at

lære om dem selv og deres nutid og fremtid, og dermed udvide
deres verdensforståelse.

Personlighed og identitet udvikles netop i en læringsproces af
det, vi lærer, og af den viden vi tilegner os. Det er skolens og
lærernes opgave at have store ambitioner mht. skolernes dan-
nelses- og oplysningsprojekt: At de oplyses og myndiggøres
samtidig med, at de tilegner sig en nødvendig viden om verden,
udvikler centrale kompetencer.

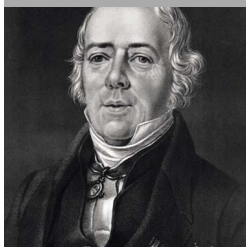
Dannelse og læring sker gennem intensiv fordybelse og opta-
gethed, gennem fokusering og koncentration – selvfor-glemmel-
sens flow, uanset om vi taler om naturvidenskab, samfundsvi-
denskab, sport eller performance.

Den pædagogiske grundidé på Skolerne i Oure har lige siden
starten været, at elevernes interesse og motivation mht. til
deres sport og kunstgren i kombination med det unikke og det
personlighedsudviklende kostskoleliv er det bedst mulige ud-
gangspunkt for at kombinere videnstilegnelse, kompetenceud-
vikling og den personlige dannelse.

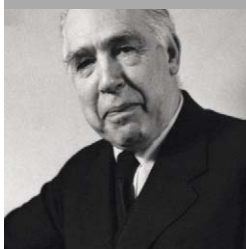
HANS CHRISTIAN ØRSTED OG NIELS BOHR – NATURVIDENSKAB OG DANNENDE UNDERVISNING

Det er Oures opfattelse, at naturen og dens udvikling skal forstås i naturvidenskaben. Det er naturvidenskabens store historiske fortjeneste, at den dels har
frigjort menneskene fra mytologiske og religiøse forklaringer på naturens fænomener, dels har givet menneskene den viden, som er blevet omsat i tekno-
logi. Derfor er de naturvidenskabelige fag - både som teori og eksperiment - uomgængelige i den dannende undervisning.

Blandt mange store danske naturvidenskabsfolk vil vi fremhæve to. Ikke mindst fordi de begge to betød meget for deres samtids kulturelle udvikling ved at
opbygge vigtige naturvidenskabelige miljøer og institutioner og deltage i almene, kulturelle debatter.

HANS CHRISTIAN ØRSTED (1777-1851) var kemiker og fysiker. Under en forelæsning i 1820 opdagede Ørsted, at en strøm-
førende ledning kunne skabe udsving på et kompas. Denne hidtil ukendte forbindelse mellem elektricitet og magnetisme
beskrev Ørsted udførligt samme år. Dette arbejde grundlagde elektromagnetismen og gjorde Ørsted verdensberømt. Ørsted
var også naturfilosof, og han så naturvidenskabens erkendelser som indsigter i en "alt gennemtrængende Fornuft". I en
polemik med Grundtvig i 1815 argumenterede han således for, at naturvidenskab sammen med etik og kunst kunne føre til
dybe indsigter i naturen og menneskelivet. I øvrigt var Ørsted en stor sproglig begavelse, og i guldalderens ånd skabte han
utallige danske ord, både for naturvidenskabelige og andre fænomener. Ordene ildsjæl, billedkunst, rumfang og vægtfylde er
Ørsteds formuleringer.

NIELS BOHR (1885-1962) var fysiker. I 1922 fik Bohr Nobelprisen for sin forklaring af atomets opbygning og bidrag til
udviklingen af den såkaldte kvantemekanik. Hans store mesterstykke var at acceptere, at det er fundamentalt umuligt at
vide, hvordan verden "i virkeligheden" er. I stedet fastholdt han, at det eneste, vi kan vide, er, hvad måleresultater fortæller
os og at fysikken skal forstås i sandsynligheder. Det var dette, som førte til den berømte uenighed med Albert Einstein,
hvor Einstein udtalte, at "Gud spiller ikke med terninger", hvortil Bohr replicerede "Hold op med at fortælle Gud, hvad
Gud må". Bohr havde ret - verden styres af sandsynligheder, men det var først i 1982, at fysiske eksperimenter kunne vise
det. Som Ørsted var Bohr optaget af litteratur, filosofi og litteratur. Under stor global opmærksomhed rettede Bohr i 1950
en fredsappel til FN. Bohr indså, at forskningen i atomet havde skabt en militær teknologi, nemlig atombomben, som var
så farlig, at menneskeheden måtte stå sammen om ikke at bruge den. I sin appel argumenterer Bohr for globalt samarbejde

og kosmopolitisk forståelse. Det åbne brev, som Bohr skrev, har ikke kun historisk interesse. Som Bohr skriver: "Fuld forståelse af det ansvar og de pligter
verdensborgerskabet medfører, er i vor tid mere fornøden end nogensinde før".

SKOLERNE I OURE LÆSEPLAN OG PERSPEKTIVERING.

Oure Læseplan er Skolerne i Oures bud på, hvorledes vi håndterer den udfordring, som globaliseringen, eksplosionen i viden og kommunikation og digitaliseringen stiller uddannelsessystemet overfor. Hensigten er at udvælge centrale perioder og vidensområder, der er af afgørende betydning for civilisationens udvikling, og som er forudsætning for at kunne forstå nutiden og tackle fremtidens udfordringer. Dermed rustes vi eleverne til at kunne agere som danske statsborgere, som europæiske borgere og som verdensborgere.

Vi må nødvendigvis på den enkelte skole prioritere og udvælge, hvor fokus sættes, og hvilket materiale, der udvælges. Men en fælles bestræbelse går ud på, at eleverne tilegner sig viden om og indsigt i de centrale perioder og problemkomplekser i den Vestlige Verdens og Europas kulturudvikling i samspil med den øvrige verden med særlig henblik på:

- Demokrati, menneskerettigheder, etik, verdensborgerskab.
- Humanisme, kultur, kunst og sport.
- Naturvidenskabens udvikling.

Vores antagelse er, at nogle begivenheder, tanker, teorier, tekster og værker er uomgængelige. Dvs. at vi mener, at nogle bestemte vidensområder er et must for Oures elever.

De 4 centrale perioder og problemkomplekser er:

Den græsk-romerske kulturarv – forudsætning og grundlaget for den vestlige civilisation. Skabelsen af filosofi, humanisme, demokratisk tænkning, samfundsvidenskab, naturvidenskab, litteratur, teater og sport. Herunder middelalderen, kristendom, islam og reformation.

Den europæiske renaissance og oplysningstid, det moderne naturvidenskabelige verdensbillede etableres. Menneskerettigheder, frihed, lighed og fællesskab. Det myndige og ansvarlige menneske.

Det moderne gennembrud, industrialisering, naturvidenskab tæt forbundet med den teknologiske udvikling, urbanisering, demokrati, imperialisme og verdenskrig og den moderne kunst og sport.

Elevernes nutid og fremtid: Globaliseringens udfordringer og naturvidenskabens revolutionerende udvikling fra atomkraft til digitale medier og genmanipulation - i lyset af 2. Verdenskrig, FN og menneskerettigheder, Den kolde krig og 11. september. Tre slags borgerskab: et nationalt, et europæisk og et kosmopolitisk. Kunsten sporten, samlivet og eksistensen i det globale moderne.

Disse valg betyder ikke, at andre vidensområder og perioder ikke inddrages. De tre skoler følger hver især de officielle læseplaner. Men de er udtryk for en prioritering, der er bestemt af en *europæisk og global vending*. Vi ønsker på skolerne at udvikle undervisningskompetence, viden og samarbejde inden for disse felter.

Målsætningen er, at eleverne oplever sammenhængen mellem samfundets økonomiske, sociale, politiske, videnskabelige og kulturelle udvikling – herunder den naturvidenskabelige og teknologiske udvikling. Parallelitet, samtidighed og sammenhæng mellem fagene: At stoffet bearbejdes samtidigt og koordineret i fagene, således at eleverne oplever sammenhænge og konfronteres med centrale problemstillinger i flere forskellige fag samtidigt.

Centrale temaer inddrages i det øvrige kostskoleliv, kulturelle tilbud, aktiviteter i fritiden og i sport & performance. At de samme problemstillinger behandles og tematiseres i den boglige undervisning, i undervisningen i sport & performance, i kulturelle tilbud og i fritiden styrker elevernes oplevelse af sammenhæng i læringsmiljøet: Vi formoder, at dette styrker elevernes motivation, faglighed og personlige udvikling.

Teoretisk og perspektiverende kompetence er, at kunne analysere og perspektivere virkeligheden ud fra forskellige teorier. Vi arbejder med følgende 5 dimensioner:

- Den naturvidenskabelige og biologiske dimension.
- Den samfundsmæssige, sociologiske og historiske dimension.
- Den etiske og eksistentielle dimension.
- Den psykologiske og pædagogiske dimension
- Den æstetiske og musiske dimension.

Målsætningen med de 5 dimensioner og perspektiveringer er at skabe vekselvirkning mellem den teoretiske undervisning og sport & performance. I virkelighedens verden skal man kunne skifte fokus og analyseredskaber meget hurtigt: Et øjeblik er der psykologiske konflikter, næste øjeblik er det biologiske i spil i forhold til præstationer, eller etiske valg eller mediehåndtering – dette kræver teoretisk kompetence.

TANKENS MAGT – VESTENS IDEHISTORIE

I 1620 SKREV DEN ENGLSKES FILOSOF FRANCIS BACON, AT "VIDEN ER MAGT". DENNE SENTENS ER STADIG GYLDIG. MEN DET ER EN VIGTIG POINTE, AT MAGT HER IKKE SKAL FORSTÅS I DEN NEGATIVE BETYDNING AT BESTEMME OVER NOGEN ELLER NOGET. MAGT BLIVER DERIMOD POSITIV, NÅR MAN SOM BACON FORSTÅR BEGREBET SOM BÅDE EVNEN TIL AT FORANDRE OG SKABE NOGET OG TIL AT FRIGØRE SIG FRA NOGET. AT MAGTE NOGET ER SÅLEDES TÆT PÅ DET AT MESTRE NOGET. HVIS MAN VENDER SENTENSEN OM OG SIGER "UVIDENHED ER AFMAGT" BLIVER DENNE BETYDNING OGSÅ TYDELIG. ERGO GIVER VIDEN MAGT.

I 2006 UDKOM DET STORE VÆRK TANKENS MAGT. OVER 2500 SIDER I TRE BIND BESKRIVER DET IDEHISTORIEN I VESTEN FRA DEN TIDLIGE ANTIK OG FREM TIL I DAG. DET ER HISTORIEN OM VÆKSTEN I DEN MENNESKELIGE VIDEN OM DE FÆNOMENER, VI HIDTIL HAR KUNNET UNDERSØGE. FRA DE NÆRE TIL DE FJERNE, FRA DE ENKLE TIL DE KOMPLEKSE. VÆRKET ORGANISERER FÆNOMENERNE OG VORES VIDEN OM DEM I SYV KATEGORIER:

- TEKNOLOGI OG NATURVIDENSKAB
- POLITIK OG RET
- ÆSTETIK OG KUNST
- MENNESKE, SPROG OG SAMFUND
- FILOSOFI
- RELIGION OG TEOLOGI

TANKENS MAGT FORMULERER SÅLEDES DET FUNDAMENT, SOM DET VESTLIGE MENNESKE STÅR PÅ I SIT MØDE MED GLOBALISERINGEN. DET GIVER BÅDE KLASSISK, ALMEN VIDEN, MEN OGSÅ INDSIGT I MENTALITET, TÆNKNING OG KULTUR.

ALLE LÆRERE PÅ SKOLERNE I OURE HAR FÅET ET EKSEMPLAR AF TANKENS MAGT. DET ER EN INVITATION TIL AT VÆRE MED I ET SKOLEFÆLLESSKAB, SOM ANLÆGGER ET KOSMOPOLITISK BLIK PÅ VERDEN, SOM VÆGTER VIDEN, KOMPETENCE OG PERSONLIG DANNELSE HØJT, OG SOM VIL GIVE SINE ELEVER MULIGHED FOR AT DE KAN MAGTE OG MESTRE DERES FREMTID.

gelse i hele den vestlige verden. Dens popularitet blandt kvinderne blev ikke delt af den katolske kirke, der forbød bogen. Eksistenstænkningen har til stadighed afgørende gennemslagskraft, ikke mindst hos unge, der står over for afgørende valg i livet i forhold til spørgsmålene om, hvad jeg vil være, hvorhenne og sammen med hvem?

SØREN KIERKEGAARD (1813-1855)

er en dansk filosof med langtids holdbarhed. Han eksistenstænkning tager udgangspunkt i det moderne menneskes frihed til at vælge sin eksistens. Han gør valget om de store spørgsmål i tilværelsen til et eksistentielt valg, som det enkelte individ må tage på sig. Kirkegaards kristendom byggede ikke på en viden om guds eksistens, i den sammenhæng var han elev af Kants adskillelse af viden og tro. Det religiøse er derimod netop et trosspørgsmål, hvor kun den enkelte har svaret på sin eksistentielle søgen efter livsmening.

ILLUSTRATION: POLFOTO

JEAN-PAUL SARTRE (1905-1980) og hans partner SIMONE DE

BEAUVOIR (1908-1986) var på sin vis elever af Kierkegaards eksistensfilosofi.

De var begge ateister og fik stor betydning i den vestlige verdens intellektuelle liv i anden halvdel af 1900-tallet.

Sartre skrev i sin etik at den helt gode handling er den, som spontant hjælper den anden til at udfolde sin kropslige frihed, og at en god verden er en verden, hvor enhver frit kan udfolde sig, uden at det sker på bekostning af andres frihed. Sartres eksistentiale etik minder på mange måder om Habermas' etik, at det er overladt til os selv at finde ud af, hvordan vi skal handle etisk set.

Simone de Beauvoir udgav sit epokegørende værk om undertrykkelsen af kvinderne, *Det andet køn*, der blev et grundværk i 60'ernes og 70'ernes kvindebevægelse.

PÆDAGOGIK SOM INTERGENERATIONEL PRAKSIS.

Den tyske dannelseseoretiker, Dietric Benner, har reaktualiseret Herbarts begreb om menneskets *formbarhed* eller menneskets *ubestemte læringsevne* og begrebet om undervisning og dannelse som en *intergenerationel praksis*. Hermed menes, at især kostskoleformen lægger op til et samvær mellem de unge og lærerne, der i kraft af deres alder, viden, erfaring og uddannelse repræsenterer en sum af historisk, kulturel videnskabelig

kapital. Benner taler i den forbindelse om *den innovative formidlingsform* – at formidle det, som ikke længere er i samfundet. *Tradering* – dvs. at overlevere viden om historien og fortiden – en viden som er nødvendig for at forstå nutid og fremtid. Benners pointe er, at kulturkonservativ bevarende og kulturrevolutionær forandrende pædagogik er lige forkerte. Begge positioner er udtryk for en bekræftende (affirmativ) praksis – at ville påvirke de unge i én bestemt kulturel og værdimæssig retning.

Det drejer sig derimod om, at lære de unge argumentationsmønstre og gennemføre intergenerationelle diskurser angående livsform og etik.

Det er vigtigt for os, at dette gøres reflektivt – altså åbent for tilegnelse og tolkning – som en ikke-affirmativ proces, hvor

elevens kritiske sans og myndighedsgørelse er central: At være spørgende og reflektiv.

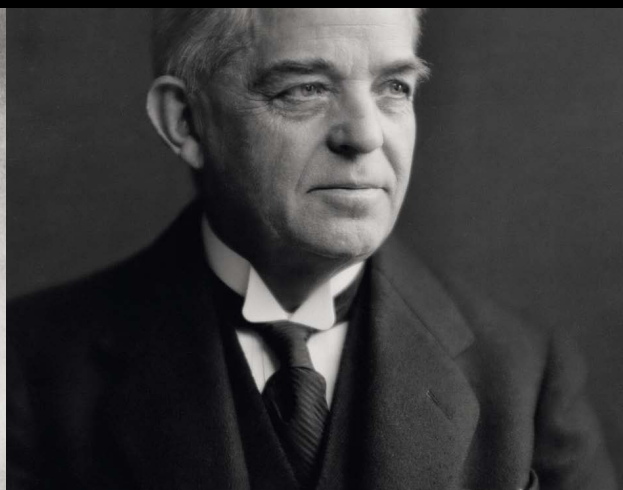
Elev-lærer-relationen er ikke-ligestillet pga. lærerens uddannelse, status, erfaring og beføjelser. Men ufordringen er at gøre den *ligeværdig* – se Habermas' vision om *samtaleetik* og den *herredømme samtale*.

Den intergenerationel praksis med læreren som en vejleder – pædagogikkens vejledende dimension – er ligeledes en dialog omkring eksistentielle spørgsmål.

De unge skal selv finde deres egen bestemmelse. Med Kants ord, at mennesket er målet og ikke midlet – at målet er udvikling af den enkeltes myndighed, dømme- og handlekraft.

Benner skriver meget rigtigt, at både de unge og lærerne er

mennesker, der er i færd med at finde deres bestemmelse. Oplysning og opdragelse træder dermed ind i et forhold, hvor det er den voksnes pligt at oplyse sig selv og opdrage opvoksende på en sådan måde, at de udvikler modet til at blive uafhængige af deres opdragere og lærere såvel som til at tænke og dømme selv.

FOTOS: POLFOTO

Kunsten har kosmopolitiske perspektiver!

Ordet verdenslitteratur blev første gang anvendt i 1827 af den store tyske forfatter Johan Wolfgang Goethe. Den bedste litteratur, mente Goethe, kan tale henover grænser og forene menneskene på tværs af tid og rum. Denne forestilling gælder naturligvis også de andre kunstarter.

Det er kun den allerstørste kunst, som kan tale til alle til alle tider. På Fyn har vi to kunstnere, som vi mener kan dette, og som derfor er verdenskunstnere. Den ene er Hans Christian Andersen, som med sine eventyr, der er oversat til 150 sprog, fornyede litteraturen og sproget. Den anden er Carl Nielsen. Herhjemme er han nok mest kendt for sine utallige melodier til sange og viser. De mange symfonier og værker for forskellige instrumenter, som Carl Nielsen komponerede, spilles stadig i koncertsale over hele verden.

SKOLERNE I OURE - DET LÆRENDE KOSTSKOLELIV OG DEN LÆRENDE ORGANISATION. ET UNIKT PÆDAGOGISK LÆRINGS- OG DANNELSESNUM.

Hemmeligheden bag skolernes succes er den tætte sammenhæng mellem de tre områder: Kostskolelivet, sport & performance og den dannende undervisning. Denne sammenhæng betyder, ifølge vores 25-års erfaringer, at det intensive og sammenhængende skoleliv i sig selv har lærende og dannende effekter.

Vi har beskrevet, hvorledes skolen som et miniaturesamfund er rammen om træning i fællesskab og demokratisk sindelag, samtaleetik og kommunikativ kompetence, retfærdighed og fairness, udvikling af anerkendelsens pædagogik med styrkelse af selvtillid, selvagtelse og selvverd og intergenerational pædagogisk praksis døgnet rundt.

Det er ligeledes vores erfaring, at eleverne udvikler ansvarlighed, selvstændighed – at de myndiggøres.

Kostskoleformen er praksisområde for konstant teambuilding, konfliktløsning og kommunikation, der nødvendigvis også må udvikle de empathiske evner. I et sådant miljø udvikles den følelsesmæssige intelligens i tæt sammenhæng med de personlige og kommunikative kompetencer.

Kostskoleformen er en ideel ramme omkring elevernes lærings-

proces, netop fordi læring indbefatter den hele person, hvor både tænkningen, følelserne, refleksionen, det kropslige og det sociale er i spil.

Læring er en indre dynamisk proces, der i princippet kan foregå alle vegne og til alle tider, og indbefatter det hele menneske.

Elevernes læringsmiljø er en helt afgørende faktor. Hvorledes og hvordan miljøet virker fremmende og understøttende på elevens læringsproces er et spørgsmål, der hele tiden skal stilles.

SOCIAL OG KULTUREL KAPITAL.

PIERRE BOURDIEU (1930-2002). Fransk sociolog.

Bourdieu har understreget betydning af den *kulturelle og sociale kapital*, som unge har med i rygsækken i kraft af deres opvækst – deres sociale og kulturelle baggrund.

Med kulturel kapital menes viden, kompetencer, tillært adfærd og uddannelse. Med social kapital forstås netværk og sociale forbindelser og social og kommunikative kompetencer.

Den sociale og den kulturelle kapital er en forudsætning for at kunne agere i uddannelsessystemet og i den globale verden.

Vi skal spørge os selv om: Hvorledes laver vi skole, så de unge får en størst mulig mængde af social og kulturel kapital med, når de rejser fra Oure?

Imagine there's no countries
It isn't hard to do
Nothing to kill or die for
And no religion too
Imagine all the people
living life in peace

John Lennon
(1940-1980)

Den lærende organisation: Op gennem årene har vi på Skolerne i Oure opfattet teorierne om virksomhedskultur og den lærende organisation som vigtige. Her opereres med sammenhængene mellem elevernes læringsmiljø, lærernes og medarbejdernes arbejdsmiljø og selve virksomhedens udviklings- og overlevelsessevne.

Disse teorier og deres anvendelse i den praktiske verden er således af lige stor og vital betydning for elever, ansatte og virksomhedens ledelse. Der er således også en tæt sammenhæng mellem læringsteorier, moderne teorier om ledelse og virksomhedskultur, systemteori, kognitiv psykologi og sportspsykologi.

Virksomhedens kultur, udtalte og udtalte værdier, kommunikationsformer og organisationsformer betyder meget for organisationens medlemmer i et kostskolemiljø.

Deltagerne i en virksomhed tilegner sig virksomhedens værdier og erfaringer og overtager dermed virksomhedens sprog, opfattelser og handlingsmønstre – uanset om disse er hensigtsmæssige eller ej.

Evnen til at forstå, analysere og derpå forandre virksomheder og andre sociale grupper og fællesskaber ud fra en bestemt hensigt og plan, er i dag en meget vigtig kompetence.

En kostskolevirksomhed som Oure lægger rent faktisk op til at opøve samtlige deltageres – altså både elevers, medarbejders og ledelsens –

evne til at analysere, forstå og forandre virksomheder og organisationer,

uanset om der er tale om et håndboldhold, en dansetrup, skolevirksomheden eller en IT-virksomhed.

En skole- og kulturvirksomhed, der kan håndtere teorien om den lærende organisation i praksis, bliver et godt læringsmiljø for eleverne, og den bliver en udviklende arbejdsplads for medarbejderne. Skolerne i Oure sikres dermed overlevelses- og udviklingsevne.

En virksomhedskultur kan ansprende dens deltagere til at ville sætte sig ambitiøse mål og gøre sig umage.

Det er Skolerne i Oures målsætning at skabe en sådan dynamisk og ambitiøs mental stemning blandt elever og ansatte. Vi ønsker, at vi hver for sig og sammen bekræfter os i, at vi har et stort udviklingspotentiale, og vi kan meget mere, end vi troede i går. Vi ønsker, at skolelivet har en høj grad af *social og kulturel kapital*, der støtter eleverne i at blive kompetente og myndige mennesker.

Skolerne i Oure har udviklet sig parallelt med globaliseringen, og vi ønsker at gøre skolen til en

kosmopolitisk skolevirksomhed med både rødder og vinger.

